

Η ΜΕΛΙΣΣΑ

Τ Ω Ν Α Θ Η Ν Ω Ν.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Η'. κατὰ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΧΟΛΕΡΑΣ.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 14 Αὐγούστου 1865.

Πρὸς τοὺς Κυρίους συντάκτας τῆς Κλειοῦς.

Μεθ' ὅσης εὐχαριστήσεως ἀνέγνων ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 216 φύλλῳ σας ὅτι μὲ κατετάξατε μεταξὺ τῶν μὴ παραδεχομένων τὴν κολλητικότητα τῆς χολέρας ἰατρῶν, τσοαύτην ἡσθάνθην καὶ λύπην, ἰδὼν πάντῃ ἠλλοιωμένα ἐν τῇ Κλειοῖ σας τὰ περὶ τούτου ἐπιχειρήματά μου.

Εἰκοσιδύω ἐτῶν ἰατρός καὶ δέκα τόμους ἐπιστημονικῆς ὕλης δημοσιεύσας, καθόσον ἐνθυμοῦμαι, οὐδέποτε ἐν αὐτοῖς μετεχειρίσθην ἑμαυτὸν ὡς παράδειγμα ἐπιδείξεως· ἡμεῖς δὲ, μὴ ἀναγνόντες, φαίνεται, ἢ μὴ ἔχοντες πρόχειρα, ὅτε ἐγράφετε, ὅσα ἐσχάτως ἐδημοσίευσα περὶ χολέρας, καὶ εἰς τὴν μνήμην μόνον ἢ εἰς τὴν ἀκοὴν στηριζόμενοι, ἐδημοσίευσάτε τὰ ἐξῆς. «Ὁ Κ. Γούδας, ἀποκρούων τὸ κολλητικὸν τῆς χολέρας ἔλεγεν, ὅτι αὐτὸς, καὶ περ πολλοὺς χολεριῶντας νοσηλεύσας ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ 1849 καὶ ἐν Πειραιεὶ κατὰ τὸ 1854, ἔμεινεν ἀβλαβής.»

Περιττόν εἶναι νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἐάν τοιοῦτός τις ἦτον ὁ ἰσχυρισμός μου περὶ μὴ κολλητικότητος τῆς χολέρας, ὀνοίκεια θὰ ἦτο εἰς ἐμὲ καὶ τὰ παρ' ὑμῶν ἀποδιδόμενα ἐπίθετα τοῦ ἐμπεύρου ἰατροῦ καὶ ἐθνωφελούς ἐκδότου τῆς Μελίσσης τῶν Ἀθηνῶν. Συγχωρήσατέ με λοιπὸν νὰ παρατηρήσω, ὅτι περὶ ἐμαυτοῦ ἐν τῇ τρίτῃ περὶ χολέρας ὁμιλίᾳ μου ἢ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πρὸς τὰς ἰατρικὰς Ἀκαδημίας ὑπομνήματί μου ἀπέφυγα μετὰ προσοχῆς νὰ κάμω λόγον ῥητῶς μάλιστα εἶπον τὰ ἐξῆς.

»Χωρὶς δὲ νὰ σὰς ἀναφέρω τὰ εἰς ἐμαυτὸν γενόμενα πειράματα, Σὰς διαβεβαίω μὲ τὸν θετικώτερον τρόπον, ὅτι ἰδίαις πηγεσὶν ἠμβολίασα ἐν τῷ Hôtel-Dieu τῶν Παρισίων καὶ μὲ πτό αἷμα χολερικῶν, καὶ μὲ τὰ ἐμέσματα αὐτῶν καὶ μὲ τὰ πάσπατάγματα αὐτῶν διαφόρους συναδέλφους, ἀλλ' ὅμως εἰς οὐδένα ἐξ αὐτῶν συνέβη χολέρα. Σὰς βεβαίω ἐπίσης μὲ τὸν θετικώτερον τρόπον, ὅτι ἄλλοι ἀξιοτίμοι ἰατροὶ εἶδον καὶ ἐξετέλεσαν εἰς ἑαυτοὺς καὶ διάφορα ἄλλα ὅσον μυσαρὰ τοσοῦτον καὶ θετικὰ πειράματα (ἐννοῶν μὲ τοῦτο τὸ ἠρωϊκώτατον τῷ πᾶσι πείραμα τοῦ ἐν Βερσοβία ἰατροῦ, περὶ οὗ καὶ ἡ Κλειὼ βλάπτει εὐφημον μνεῖαν), ἀλλ' ὅμως εἰς οὐδένα ἐξ αὐτῶν συνέβη χολέρα· ἐγὼ αὐτὸς θεράπευσα καὶ ἔσωσα κατὰ τὸ 1854 πτὴν Μαρίαν Κωνσταντίνου Κυπρίου, ὁδὸς Μητροπόλεως ἢ Ντέκα ἀριθ. 234, παθοῦσαν τότε γνησιωτάτην χολέραν καὶ θηλάζουσαν τετράμηνον νήπιον· ἀλλ' ὅμως ἡ μὲν μήτηρ, διελευσάσα ὀδι' ὄλων τῶν σταδίων τῆς χολέρας, ἐπέζησε καὶ ζῆ ἄχρι τῆς ὀσήμερον· τὸ δὲ βρέφος τῆς, τὸ ὅποιον οὐδ' ἐπὶ μίαν ἡμέραν ὀεπαυσε νὰ βυζάνῃ τὸ χολερικὸν γάλα τῆς μητρός του, οὔτε πχολέραν ὀεπαθε τότε, καὶ ἄχρι τῆς σήμερον ζῆ.»

Ἄλλο δὲ εἶναι τὸ ἐν καὶ ἄλλο τὸ ἔτερον. Ἄλλο σημαίνουσιν οἱ ὑπ' ἐμοῦ ἀπαγγελλθέντες οἱ ἐν δημοσίᾳ συναθροίσει καὶ δημοσιευθέντες ἔπειτα ἰσχυρισμοί, καὶ ἄλλο σημαίνει τὸ ἀὸ Κ. Γούδας ἔλεγεν ὅτι αὐτὸς, καίπερ πολλοὺς χολεριώντας ὀσηλεύσας, ἔμεινεν ἀβλαβής.» Οἱ μὲν εἶναι ἰσχυρισμοὶ σπουδαῖοι πρὸς μετάδοσιν πεποιοθήσεως· οἱ δὲ εἶναι ἰσχυρισμοί, τοὺς ὀποίους τεσσαρακοντακτούτης ἀνὴρ δὲν ἐδύνατο σπουδαίως νὰ πρτελεῖν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

Ἐπιτρέφατέ με δὲ ἡδὴ νὰ κηρύξω καὶ αὐθὶς καὶ διὰ τοῦ ἀξιοτίμου ὀργάνου σας, καὶ μὲ ὀσπν ἔχω ἀνθρωπίνην δύναμιν, καὶ ἐνώπιον ὀλου τοῦ κόσμου, ὅτι ἡ χολέρα κατὰ τὴν ἀκράε δαντόν μου πεποιοῦσιν δὲν εἶναι κολλητικὴ· ἤθελε δὲ εἶσθαι

καὶ ἀσυγκρίτως ἦπτον ὀλεθρία, ἐάν ἐξέλπειον ἀπὸ τοῦ κόσμου αὶ περὶ αὐτῆς καθάρσει, καὶ τὰ λοιμοκαθαρτήρια, καὶ τὰ ὕγειο-νομεία καὶ ἄπαντα τὰ τούτοις παρεπόμενα.

»Θέλουσιν αὶ πεφωτισμένοι Κυβερνήσεις τοῦ κόσμου νὰ σώσασιν τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τῆς μάλιστα ταύτης; θέλουσιν νὰ ἐξαλείψωσιν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς; ἢ τουλάχιστον θέλουσιν νὰ καταστήσωσιν τὰς ἐπιδημίας τῆς χολέρας τοσοῦτον ἀθῶας, ὅσον ἀθῶαι εἶναι σήμερον αὶ ἐπιδημῖαι τῆς γρύπης, αὶ ἐπιδημῖαι τῆς ἰλέρως, αὶ ἐπιδημῖαι τῆς εὐλογίας, ἢ αὶ ἐπιδημῖαι καὶ αὐτῶν τῶν κακοῦθων διαλειπόντων πυρετῶν, τῶν ὀποίων ἀδελφεζάδελφος εἶναι ἡ χολέρα; ἄε καταβάλλωσιν πᾶσαν προσπάθειαν νὰ πείσωσιν τοὺς λαοὺς διὰ τῶν ἰατρικῶν Ἀκαδημιῶν καὶ ἔταιριῶν καὶ διὰ τοῦ τύπου περὶ τοῦ ἰασίμου τῆς χολέρας.

Ὁ δὲ καλλίτερος τρόπος τῆς θεραπείας τῆς χολέρας εἶναι ὁ ἐξῆς.

»Αὐθὺς ἄμα πάθῃ τις ἔμετον ἢ διάρροϊαν ἐν καιρῷ ἐπιδημίας χολέρας, ἀμέσως νὰ καλύψῃ ὀλην τὴν κοιλίαν του μὲ ἰσχυρὸν σιναπῶδες κατάπλασμα, τὸ ὀποῖον ν' ἀφήσῃ ἐπὶ τῆς κοιλίας του μέχρις οὗ κοκκινίσῃ τὸ δέρμα· πρὶν δὲ ἀφαιρέσῃ τὸ σιναπῶδες τοῦτο κατάπλασμα, νὰ λάβῃ ἡμίσειαν ἢ μίαν δραχμὴν κινίνης, νὰ τὴν διαλύσῃ εἰς τέσσαρας ἢ ὀκτῶ δραχμὰς οἴνου πνεύματος, ἢ ρουμιού, ἢ ἀπλοῦ βρακίου· ἄμα δὲ ἐρεθισθῇ τὸ δέρμα τῆς κοιλίας καὶ ἀφαιρηθῇ τὸ κατάπλασμα, νὰ λάβῃ τριχίνην ψύκτραν (βούρτζαν) ἢ μάλλινον ὕφασμα, νὰ ἐμβάπτῃ ἐν τούτων εἰς τὴν διάλυσιν τῆς κινίνης καὶ νὰ ἐπιτριβῇ ὀλόκληρον τὴν κοιλίαν, μέχρις οὗ δαπανηθῇ ὀλη ἡ διάλυσίς τῆς κινίνης.»

»Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ θερμανθῇ τὸ σῶμα, ἐν ἦτο πρῶτερον ψυχρὸν, καὶ νὰ μὴ παύσῃ ἀμέσως ὁ ἔμετός καὶ ἡ διάρροϊα. Ἄμα δὲ συμβῶσι ταῦτα, ν' ἀρχίσῃ νὰ καταπίνῃ ὁ ἀβῶστος κατὰ πᾶσαν ἡμίσειαν ὄραν δέκα κόκκους κινίνης, εἰς καφφὲν ἀπλοῦν ἢ εἰς ρόμι διαλελυμένης κάλλιον παρὰ εἰς χάπια, τὰ ὀποῖα ἐνίστε καὶ διὰ τοῦ σχήματός των πρῶξενούν ναυτίαςιν· νὰ λάβῃ δὲ τοιαύτας δόσεις τέσσαρας, ἢ ἔξ· καὶ ἐάν μὲν δὲν ἐμέσῃ καμμίαν δόσιν, ἀρκούν τέσσαρες· τούνακτίον, πρέπει ν' ἀντικαθιστᾶ τὰς ἐμοιμένας.» Ἄτὴν δὲ ἐνέργειαν τοῦ σιναπῶδους καταπλάσματος δύναται τις νὰ τὴν ἐπιφέρῃ ἐντὸς στιγμῆς, ἐάν ἀνατριψῇ τὴν κοιλίαν ἢ ἡ καὶ ὀποιονδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ δέρματος μὲ μίγμα,

» συγκείμενον ἐξ ἐνὸς μέρους ἐλαίου σινάπεως καὶ δεκαπέντε
 » μερῶν οἰνοπνεύματος. Τέσσαρες σταγόνες ἐλαίου σινάπεως καὶ
 » μία δραχμὴ οἰνοπνεύματος ἀροῦσι νὰ ἐπιτρίψῃ τις οὐχὶ μόνον
 » τὴν κοιλίαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέρη τοῦ δέρματος. Καλὸν δὲ εἶναι
 » ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ροφᾷ ὁ ἀρρώστος ἐγγυμα ἡδυσμοῦ,
 » μαντζοράνας, ἢ ἀνθέων κουφοξυλιάς, ἢ ἀνθέων χαμαιμήλων
 » ἢ ἀνθέων φιλλήρας. Εἰς ἕκαστον δὲ φλιντσάνιον ἐκ τούτων
 » καλὸν εἶναι νὰ ρίπτῃ ἕως δέκα σταγόνας ρουμιού· κατὰ δὲ
 » τὰ ἄλλα νὰ διαιτᾶται ὅπως εἶπον· καὶ ἐπὶ τῆς ἐλαχίστης
 » δὲ ἐνοχλήσεως ἐν καιρῷ χολέρας νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὰ
 » αὐτά» (1).

Ἐνταῦθα συγχωρήσατέ με νὰ προσθέσω καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὀμιλῶν καὶ γράφων διὰ τὸν λαὸν συνέστησα τὰ προχειρό-
 τερα εἰς αὐτὸν φάρμακα.

Ἄντι τῆς θεικῆς κινήσεως ὅμως ἐσωτερικῶς προτιμότερον εἶναι
 νὰ λημβάνῃ ὁ πάσχων κατὰ πᾶσαν ἡμισίαν ὥραν ἢ κατὰ πᾶν
 τέταρτον τῆς ὥρας δέκα κόκκους τανικῆς κινήσεως, μεμιγμένης
 μετὰ εἴκοσι κόκκων ἐλαιοσακχάρου ἡδυσμοῦ ἢ κόνεως μωσχο-
 καρύου, ὅπως εἶπον τοῦτο καὶ ἐν τῷ ὑπομνήματί μου.

Ὅσα δὲ πλείοτερα μέρη τοῦ σώματός του ἐπιτρίψῃ καὶ θερ-
 μάνει ὁ ἀρρώστος εἴτε μὲ τὸ ἐλαιοσιναπῶδες χρῆσμα εἴτε μετὰ
 ἰσχυρῶς ἐσιναπισμένα καταπλάσματα, τόσῳ κάλλιον εἶναι·
 καὶ ὅσον ἐντελέστερον ἐπιτρίβεται ἢ διάλυσις τῆς κινήσεως ἐν τῇ
 στομαχικῇ χώρᾳ, τόσῳ βεβαιότερα καὶ ἡ ὠφέλεια· ἡ διάλυσις τῆς
 κινήσεως λοιπὸν δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ ἐπαλειφῆται εἰς τὴν κοιλίαν,
 ἀλλὰ νὰ ἐπιτρίβηται μέχρις ἀπορρόφησης. Τὴν θεραπείαν ταύ-
 την εἶδον μετ' εὐχαριστήσεως ἐν ταῖς ἐφημερίσι τῆς Κωνσταν-
 σταντινουπόλεως (2), ὅτι καὶ ἄλλοι ἰατροὶ καὶ ἰδίως ὁ ἀξιό-

(1) Ἰδὲ Μελίσης Ἀθηνῶν τόμ. β'. ὀμιλία τρίτη σελ. 291.

(2) Ἐκ τῶν ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνατολικῶ
 » Ἀστέρι» (ἀριθ. 276) δημοσιευθεισῶν παρατηρήσεων τοῦ ἐκείσε
 » ἰατροῦ ὁμογενοῦς κυρίου Θ. Γεωργιάδου βλέπομεν, ὅτι ἡ ὑπὸ
 » τοῦ Κ. Γούδα προτεινομένη θεραπεία διὰ τῆς κινήσεως φέρει
 » πικρὰ ἀποτελέσματα. Ὁ Κ. Γεωργιάδης ἐν ταῖς παρατη-
 » ρήσεσίν του ταύταις ἀναφέρει, χωρὶς νὰ ἐκθέτῃ τὸν τρόπον
 » τῆς χρήσεως, ὅτι τὴν μὲν Κυριακὴν 11/53 ἰουλίου ἐκ τεσσ-
 » σάρων χολεριάντων ἔσωσε δύο, ἰδὼν αὐτοὺς ἐγκαίρως καὶ διὰ

τιμὸς Κύριος Θ. Γεωργιάδης, μετεχειρίσθησαν μετ' ἐπιτυχίας.
 Κατὰ τινὰ δὲ ἰδιαιτέραν ἀλληλογραφίαν τοῦ Ἐθνοφύλακος
 καὶ ἐν τῇ ἰατρικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Παρισίων τὸ περὶ χολέρας
 ὑπόμνημά μου προὔξηνεσε καλὴν ἐντύπωσιν (1).

Ἰσχυρίζονται δὲ τινες (καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἄλλοτε παρετηρή-
 σαμεν τοῦτο διὰ τῆς ἰατρικῆς Μελίσης), ὅτι ἐπὶ τῆς χολέρας
 παύει ἢ διὰ τοῦ δέρματος ἀπορρόφησης· τοῦτο συμβαίνει τῷ
 ὄντι, ὅταν ὅμως ἡ νόσος εἶναι ἐγγὺς νὰ φονεύσῃ τὸν ἀρρώστον·
 περιττὸν δὲ εἶναι νὰ ἐπαναλάβω ἐνταῦθα ὅσα ἄλλοτε περὶ τούτου
 εἶπεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Παρισίων ὁ Κ. Bouillaud ὅτι δηλ.
 » αὐτὸ νὰ ἐπιχειρῇ τις τότε νὰ σώσῃ διὰ φαρμάκων τὸν χολε-
 » ρικὸν εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐπιχειρῇ νὰ σώσῃ τὸν ἀπηχο-
 » ρισμένον».

Ἄλλὰ πρὸ τοῦ σταδίου τούτου τὸ δῆμα διατηρῇ τὴν ἀπορ-
 ροφητικὴν αὐτοῦ ιδιότητα, ὅσω δὲ προχωρεῖ τὸ νόσημα, τόσῳ
 ἀμβλύνεται οὐχὶ μόνον ἡ ἀπορροφητικὴ ιδιότης τοῦ δέρματος,
 ἀλλὰ καὶ ἡ λειτουργία ὄλων τῶν λοιπῶν ὀργάνων.

Ὅσω ἐνωρίτερον λοιπὸν ἐπιχειρήσῃ τις τὴν διὰ τῶν ἐπιτρί-
 ψων καὶ τῆς ἐσωτερικῆς χρήσεως τῆς κινήσεως θεραπείαν, τόσῳ
 βεβαιότερος εἶναι καὶ περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀρρώστου· τοσαύτη
 δὲ εἶναι ἡ πεποιθήσις μου περὶ τούτου, ὥστε δύναμαι νὰ ἐξ-
 ασφαλισῶ μὲ τὴν ἰδίαν μου ζῶν τὴν ζῶν τοῦ χολερικοῦ
 ἐκείνου, ὅστις, ἅμα προσβληθείς, ἤθελε ἐφαρμώσει τὴν παρ' ἐμοῦ
 συστατομένην θεραπείαν, καὶ δὲν ἤθελε περισωθῆ τῆς χολέρας.

Τὸ μέσον τοῦτο, ἀξιότιμοι κύριοι συνάδελφοι, εἶναι κατὰ τὴν
 ἐμὴν κρίσιν τὸ συντελεστικώτερον κατὰ τῆς χολέρας.

Πιστεῖσατε δὲ, ὅτι ἂν ἡ χολέρα δὲν ἐνέσκηψεν ἄχρι τοῦδε
 καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὀφείλεται εἰς τὴν πεποίθησιν, τὴν ὅποιαν ὁ λαὸς
 ἔλαβε περὶ τοῦ ἰασίμου αὐτῆς μᾶλλον ἢ εἰς τὰ λοιμοκαθααρ-
 τήρια, καὶ εἰς τὰ ἄλλα ληθθέντα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως συνετὰ
 τῷ ὄντι, ἀλλὰ καὶ μὴ καθ' ὀλοκληρίαν ἐξασφαλιστικά μέτρα·

» διὰ γενναίων δόσεων κινήσεως θεραπείας, τὴν δὲ δευτέραν 12
 » ἰουλίου εἶδε τρία κρούσμα, ἅπερ ἐπίσης ἐθεραπεύθησαν εὐτυ-
 » χῶς διὰ τῆς κινήσεως.» (Ἰδὲ Χρηματιστηρίου ἀρ. 92. Ἰδὲ καὶ
 Ἀρμονίας φύλλον τῆς 21 ἰουλίου).

(1) (Ἐν Παρισίσις, τῇ 23/6 Αὐγούστου 1865. — Ἰδιαιτέρως
 ἀνταπόκρισις τοῦ Ἐθνοφύλακος—ἀριθ. 804).

ἄλλως δὲ πιστεύσατε, ὅτι πανταχοῦ τὰ πάντα ἐν Ἑλλάδι δὲ εἶναι τόσον δύσκολος ἡ αὐστηρὰ τήρησις τῶν υγιονομικῶν προφυλάξεων, ὥστε δυσκολεύομαι νὰ πιστεύσω, ὅτι καὶ ἄνευ καθάρσεως δὲν γίνεται συγκοινωνία τις μεταξὺ ἐπιχολέρων καὶ υγιῶν μερῶν.

Μόνη λοιπὸν ἡ Θεία Πρόνοια μᾶς διέσωσεν ἄχρι τοῦδε· πιστεύοντες δὲ εἰς αὐτὴν, ἅς μὴ παύομεν νὰ μεταδίδωμεν ὄλαις δυνάμεσιν εἰς τοὺς λαοὺς καὶ τὴν πεποιθήσιν τοῦ ιασιμίου τῆς χολέρας.

Ἰποσημειοῦμαι μετὰ τῆς προσηκούσης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως.

ΑΝΣΤ. Ν. ΓΟΥΔΑΣ.

Περὶ πυρετῶν καὶ περὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν δι' ἐπιτρίψεων τῆς κινήσης.

Ἡ πλησμονὴ τῶν διαλείποντων πυρετῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μᾶς ἠνέφξεν εὐρύτατον στάδιον εἰς ἐκτέλεσιν ἀπέριων πειραμάτων διὰ τῶν ἐπιτρίψεων τῆς κινήσης. Κατὰ ἑκατοντάδας λοιπὸν ἀριθμοῦνται ἤδη οἱ διὰ τοῦ τρόπου τούτου θεραπευθέντες. Καὶ ἀποτυχίαν μὲν τελείαν μίαν μόνην εἶδομεν παρά τινι ξυλοργῶ, Ἀποστόλῳ Μυλωνᾷ καλουμένῳ· ἀλλὰ τὸ περίεργον εἶναι, ὅτι παρ' αὐτῷ οὔτε ἡ ἐσωτερικὴ χρῆσις τῆς τε κινήσης καὶ τοῦ περουβιανοῦ φλοιοῦ καὶ κατὰ μεγάλας μάλιστα δόσεις μᾶς

α) Σποραδικὴ ἐν Παρισίοις χολέρα ὑπάρχει, καὶ πολλοὶ εἰς ῥᾶθην κατήχθισαν. Καθηγητὴς δὲ τις ἀπὸ τῆς ἑδρας ἀπεφάνθη, ὅτι τὸ κακὸν θά γενικευθῆ ἐνταῦθα. »

β) Καθηγητὴς τις τῆς Ἀκαδημίας ἀνέφερεν ἐν παρόδῳ, ὅτι ὁ »Κ. Γούδας τιμᾷ τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν ἔργων του. Μετ' οὗ »πολὺ δημοσιεύονται αἱ κρίσεις τῆς Ἀκαδημίας ἐπὶ τῶν συγγραμμάτων του περὶ χολέρας καὶ διαλείποντος πυρετοῦ, ἅς πρὸ μικροῦ ἔστειλεν ἐνταῦθα. »

ἐπήρκεσεν, ἵνα παύσωμεν τοὺς παροξυσμούς· τούτου δὲ ἕνεκα ἠναγκάσθημεν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς ἐπιτρίψεις τῆς κινήσης κατὰ τὴν σπονδυλικὴν χώραν· βελτιώσαντες δὲ οὕτω κατὰ τὴν κατάστασιν τοῦ ἀρρώστου ἐπέμψαμεν αὐτὸν εἰς ἐξοχὴν, καὶ οὕτως ἀπηλλάγη καθ' ὀλοκληρίαν τῶν πυρετῶν.

Ἐν τῷ τριμῆνῳ δὲ τούτῳ διαστήματι, καθ' ὃ μεταχειρίζομεθα τὰς ἐπιτρίψεις τῆς κινήσης κατὰ τῶν διαλείποντων πυρετῶν, εἶδομεν καὶ τινὰς ὑποτροπὰς αὐτῶν· ἀλλὰ μετ' εὐχαριστήσεως ὁμως παρατηρήσαμεν, ὅτι αἱ ὑποτροπαὶ αὗται συνέβησαν εἴτε παρὰ τοῖς καταχρωμένοις τῆς διαίτης, εἴτε παρὰ τοῖς διαρκῶς οἰκοῦσι πλησίον λιμναζόντων ὑδάτων, εἴτε παρὰ τοῖς διακόψασι προώρως τὴν διὰ τῶν ἐπιτρίψεων θεραπείαν.

Δὲν ἀγνοοῦσι δὲ οἱ ἐν Ἑλλάδι μετερχόμενοι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀρρώστων, μόλις ἴδωσιν ἑαυτοὺς κατὰ τι ἀναρῶνυμένους, φεύγουσι τὴν ὄψιν τοῦ ἱατροῦ· κυρίως μὲν ἴν' ἀποφύγῃσι καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν ὑποχρεώσεις των, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως καὶ ἐξ ἀνάγκης, ἵνα ἐπιδοθῶσιν εἰς τὰ βιοπορικὰ ἔργα των.

Παρά τισι λοιπὸν τῶν τοιούτων ἀρρώστων εἶδομεν ὑποτροπιάσαντας τοὺς διαλείποντας πυρετοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐθὺς διὰ τῶν ἐπιτρίψεων τῆς κινήσης ἐπήρκεσαμεν νὰ θεραπεύσωμεν αὐτοὺς. Λίαν δὲ ὠφέλιμος παρ' αὐτοῖς μᾶς ἐφάνη πρὸς ἀποθεραπείαν καὶ ἡ χρῆσις τοῦ σιδήρου· καὶ συνήθως μετὰ τὴν θεραπείαν τῶν πυρετῶν παραγγέλλομεν τοὺς ἀρρώστους νὰ λαμβάνωσι δις τῆς ἡμέρας (ἀμέσως πρὸ τοῦ προγεύματος καὶ ἀμέσως πρὸ τοῦ δείπνου) ἀνά ἓν ξηρίον κατὰ τὴν ἀκύλουθον συνταγὴν.

Α. ῤίνισμ. σιδήρου κόκκ. γ'.	R. Limat. ferri gr. iij.
κόνεως κινναμώμου κόκκ. β'.	pulv cinamomi gr. ij.
σακχάρους λευκοῦ κόκκ. ε'.	sacchari alb. gr. v.
μίξας δὸς δόσεις τοσαύτας	m. D. dosse tales.

Παρ' ἄλλοις δὲ, πρὸς ἀποθεραπείαν μᾶς ὠφέλησε πολὺ καὶ ὁ οἶνος τοῦ περουβιανοῦ φλοιοῦ, κατασκευαζόμενος κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον.

Α. Περούβ. φλοιοῦ (κίνας) βασιλ. ἄδρομερῶς τετριμμένου δρ. κί.
φλοιοῦ κινναμώμου (κανέλας) δρ. ι.
κατέργασον (μούσκευσον) ἐν ὑελίνῳ ἢ πυλίνῳ ἀνοικτῶ ἀγ-
γείῳ ἐπὶ 24 ὥρας
εἰς οἰνόπνευμα δρ. ἐβδομήκοντ ντε

Τὸ σύνολον δὲ τούτων θές ἐντὸς μεγάλης φιάλης, χιλίων δραμίων χωρητικότητος, πλήρωσον ταύτην μὲ οἶνον καθαρὸν (ἀλλὰ μὴ ῥητινίτην). Μὴ ἐπιπωματισμένης δὲ οὗτης τῆς φιάλης, ἄφῃσον εἰς μούσκειυσιν ἐν τῇ ἡλίῳ ἐπὶ τέσσαρας ἢ πέντε ἡμέρας.

Ἐκ τοῦ οἴνου τούτου νὰ πίνη ὁ ἄρρώστος ἀμέσως πρὸ τοῦ προγεύματος καὶ ἀμέσως πρὸ τοῦ δείπνου ἀνά ἓν μικρὸν ποτήριον πέντε μέχρι δέκα δραμίων χωρητικότητος.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἢ δὲν πρέπει νὰ λαμβάνῃ συνάμα ὁ ἄρρώστος καὶ τὸν σίδηρον, ἢ νὰ λαμβάνῃ αὐτὸν κατ' ἄλλας ὥρας· ἄλλως ἢ ἀμφοτέρων συνάμα χρῆσις δὲν εἶναι ἔλλογος· διότι ἐκ τῆς συνενώσεως τῶν δύο τούτων οὐσιῶν ἐν τῷ στομάχῳ γίνονται ἀποσύνθεσις καὶ ἀποτελεῖται εἶδος τι μελάνης.

Καὶ τὸν μὲν οἶνον τοῦ περουβιανοῦ φλοιοῦ μεταχειρίζομεθα κατὰ προτίμησιν μετὰ τοὺς λίαν ἐπιμόνους διαλείποντας πυρετοὺς πρὸς ἀποθεραπείαν. Τὸν δὲ σίδηρον ἐπὶ ἀναιμικῆς ἢ χλωροτικῆς καταστάσεως.

Ὅσακις δὲ (καὶ τοῦτο δὲν εἶναι σπάνιον) εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ μεταχειρισθῶμεν εἴτε πρὸς ἀποθεραπείαν εἴτε ἵνα προλάβωμεν ὑποτροπὰς, ἀμφοτέρω τὰ φάρμακα ταῦτα, τότε διατάττομεν τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἄλλως. Τὴν μὲν πρώτην π. χ. ἐγειρομένου τῆς κλίνης τοῦ ἄρρώστου, καὶ τὸ ἑσπέρας ἀπερχομένου εἰς αὐτὴν νὰ λαμβάνῃ τὸν οἶνον τοῦ περουβιανοῦ φλοιοῦ, πρὸ δὲ τοῦ προγεύματος καὶ πρὸ τοῦ δείπνου τὸν σίδηρον.

Ἐπὶ πολλῶν περιστάσεων παρατηρήσαμεν ὅτι ἡ ποσότης τῆς κινήσης, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ ὑπομνήματος ἡμῶν ὠρίζαμεν εἰς εἴκοσι κόκκους, δὲν ἀρκεῖ. Πολλάκις εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ δαπανήσωμεν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς θεραπείας τῶν πυρετῶν καὶ μέχρι τῆς μιᾶς δραχμῆς ἢ καὶ περισσότερον· ἀλλὰ πάντοτε ἢ διὰ τῶν ἐπιτρίψεων δαπανομένη ποσότης εἶναι μικροτέρα καὶ ἀσφαλεσττέρα τῆς διὰ τοῦ στόματος χρήσεως.

Παρὰ πολλοῖς τῶν ἄρρώστων μας καὶ ἰδίως παρ' ὅσοις εἴτε ὁ κίνδυνος εἶναι κατεπεύγων, εἴτε ἡμεῖς θέλομεν νὰ θεραπεύσωμεν ὅσον ἐνεστι τάχιον, εἴτε οὗτοι ἐπισπεύδουσιν εἰς τοῦτο, μεταχειρίζομεθα συνάμα ἀμφοτέρας τὰς μεθόδους, τὴν δι' ἐπιτρίψεων, καὶ τὴν διὰ καταπόσεως. Πλειοτέρα ὁμως πάντοτε ἔχομεν πεποιθήσιν εἰς τὰς ἐπιτρίψεις, καὶ οὔτε μᾶς συνέβη ἄχρι τοῦδε ποτὲ νὰ μεταμεληθῶμεν διότι προετιμήσαμεν ταύτας

καὶ ἐπομένως ὅλην μας τὴν ἐλπίδα πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀρρώστου ἐστηρίζαμεν εἰς αὐτάς. Παρ' ἐνὶ μόνον τῶν ἀρρώστων, εἰς ὅσους μετεχειρίσθημεν τὰς ἐπιτρίψεις, αὗται ἀπέβησαν μάταιαι· ἀλλ' ὁ ἄρρώστος οὗτος εἶχε νοσήσει ἐν Πειραιεῖ δέκα ἡμέρας πρὶν ἐπισκεφθῶμεν αὐτὸν ἐν Ἀθήναις. Ἐθεραπεύετο δὲ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο διὰ καθαρσίων, ἀφαιμάξεων, καὶ ἐπιθέσεως πολλῶν βδελλῶν κατὰ τὴν σπληνικὴν καὶ στομαχικὴν χώραν· ἀξιότιμος δὲ τις συνάδελφος ἐν Ἀθήναις προσκληθεὶς πρὸ ἡμῶν εἶχε παραγγείλει τὴν διὰ καταπόσεως χρῆσιν διαλελυμένης κινήσης, τὴν ὁποίαν καὶ ἐλάμβανεν ὁ ἄρρώστος, ὅτε ἐπεσκεφθῆμεν αὐτὸν δύο ὥρας πρὸ τοῦ θανάτου του, ἀλλ' ἦτο ἤδη πολὺ ἀργά· οὔτε τὸ ἐνδεδειγμένον τῷ ὄντι τοῦτο φάρμακον, τοῦ ὁποίου ἐνθέρμως συνεστήσαμεν τὴν χρῆσιν, οὔτε αἱ ἐπιτρίψεις ἡμῶν, τὰς ὁποίας καὶ ἀκουσίως ἐπράξαμεν, ἐδυνήθησαν νὰ σώσουν τὸν ἐπὶ δέκα ὅλας ἡμέρας πάσχοντα διαλείποντας πυρετοὺς, καὶ θεραπευόμενον μέχρι τῆς παραμονῆς τῆς ἐπισκέψεως ἡμῶν δι' ἀφαιμάξεων, διὰ καθαρσίων καὶ διὰ βδελλῶν.

Μάταιαι ἀπέβησαν ἐπίσης αἱ ἐπιτρίψεις καὶ παρ' ἄλλω τινὶ ἀρρώστῳ ἐν Πειραιεῖ, πάσχοντι πρὸ πολλοῦ τερατώδεις ἐξογκώσεις τοῦ τε σπληνός καὶ τοῦ ἥπατος, πολὺ πιθανὸν μάλιστα μετ' ἀλλοιώσεως τοῦ τελευταίου τούτου ὀργάνου· ἀλλὰ παρὰ τῷ ἀρρώστῳ τούτῳ οὔτε ἡμεῖς εἶχομεν πολλὴν πεποίθησιν εἰς τὰς ἐπιτρίψεις, οὔτε ὁ ἄρρώστος ἐπέμεινεν εἰς αὐτάς, ὅτε καὶ παρ' ἐλπίδα ὠφέλησαν.

Ἡ διὰ τῶν ἐπιτρίψεων μέθοδος εἶναι ἀνεκτίμητος ἰδίως παρὰ τοῖς παισὶ, καὶ τοῖς ἀποστρεφόμενοις ἢ μὴ δυναμένοις νὰ πράξωσι διὰ τῆς καταπόσεως χρῆσιν τῆς κινήσης. Παρ' αὐτοῖς ἀπλοῦς τις ἐρεθισμὸς τοῦ δέρματος δι' ἰσχυρῶς ἐσιναπισμένου καταπλάσματος ἢ ἡ ἀπλῆ μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, πλὴν στιγμιαίως ἐρεθίζουσα τὸ δέρμα διὰ τοῦ ἐλαιοσιναπῶδους μίγματος ἐπίχρισις, ἔπειτα ἡ ἐπίτριψις τῆς κινήσης ἀρκούσι νὰ θεραπεύσωιν ἀξιολογώτατα καὶ ἀνεπαισθήτως τοὺς πυρετούς. Πολύτιμοι εἶναι ἐπίσης αἱ ἐπιτρίψεις, καὶ παρ' ἐκείνοις, οἵτινες πά-

σχουσι μὲν διάφορα συμπτώματα πυρετοῦ, ἀλλὰ δὲν πείθονται καὶ ὅτι πάσχουσι πυρετὸν, καὶ ἐπομένως δυστροποῦσι νὰ κάμωσι χρῆσιν τῆς κινίνης. Ἄς πιστεύσωσι δὲ οἱ ἀναγκῶσται, ὅτι τοιοῦτοι πάσχοντες δὲν εἶναι ὀλίγοι τοῦλάχιστον ἐν Ἑλλάδι. Εἶδομεν ἐξοχὸν τι ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ σεβάσμιον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, οὔτε νὰ κοιμηθῇ ἡσύχως ἐδύνατο, οὔτε νὰ φάγῃ, οὔτε νὰ σκεφθῇ οὔτε νὰ ἐργασθῇ κατὰ τινὰς ἀορίστους τῆς ἡμέρας ὥρας, καὶ ἐν ᾧ ὅλον ἐφθίνετο, καὶ εἰς τὰ ἔμματα ἐμπεῖρου τινὸς ἱατροῦ παρέσχε τὸν τύπον κεκρυμμένου πυρετοῦ, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐπείθετο νὰ κάμῃ χρῆσιν κινίνης. Ἐπὶ τέλους ἐπέστη νὰ μεταχειρισθῇ τὰς ἐπιτρίψεις ὡς τονωτικὰς, καὶ οὕτω δι' αὐτῶν ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου διεσκεδάσθησαν ἅπαντα τὰ νοσηρὰ συμπτώματα, καὶ ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν ὁ σεβάσμιος ἡμῶν ἄρρώστος ἀνέκτησε πλήρεις τὰς δυνάμεις του.

Λόγου δὲ γενομένου ἐνταῦθα περὶ τῶν ἐπιτρίψεων ὡς τονωτικῶν δραττόμεθα τῆς εὐκαιρίας νὰ διακηρύξωμεν ὅτι ὀλίγα τῶ ὄντι ἰάματα γινώσκωμεν τονωτικώτερα τῶν ἐπιτρίψεων διὰ τῆς κινίνης. Παρὰ πολλοῖς κλονιζομένοις κατὰ τὴν βάδισιν καὶ μὴ δυναμένοις νὰ χονεύσωσι καὶ τὰ εὐπεπτώτερα ἐδέσματα ἕνεκα ἀδυναμίας, τρεῖς ἢ τέσσαρες ἐπιτρίψεις διὰ τῆς κινίνης ἤρκεσαν ν' ἀποδώσωσιν οὐ μόνον ἰκανὰς δυνάμεις εἰς τὸ νὰ βαδίξωσι καὶ νὰ χονεύσωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν φυσικὴν αὐτῶν εὐχριοιαν ἢ μάλιστα καὶ τινὰ ἀσυνήθη εὐθυμίαν καὶ ζωηρότητα. Εἶναι τῶ ὄντι ἀπίστευτος ἡ ζωηρότης καὶ ἡ εὐθυμία, αἵτινες ἀναπτύσσονται παρὰ τοῖς τοιοῦτοις ἄρρώστοις μετὰ τὰς διὰ τῆς κινίνης ἐπιτρίψεις.

Παρὰ δὲ τοῖς πάσχουσι χρονίως ἐμφράξεις καὶ ἐξογκώσεις ἢ φουσκωνίας τῶν σπλάγγων τῆς κάτω κοιλίας καὶ ἰδίως τοῦ σπληνὸς ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἥπατος, ὁσάκις εἰς τὴν πάθησιν τοῦ ὄργανου τούτου συνετέλεσαν καὶ οἱ πυρετοὶ, ὀλίγα γινώσκωμεν ἰάματα δραστηριώτερα τῶν διὰ τῆς κινίνης ἐπιτρίψεων πρὸς διάλυσιν τῶν ἐμφράξεων τούτων. Ἐπιτὰ μόναι ἐπιτρίψεις ἐπὶ τῆς ἥπατικῆς χώρας ἤρκεσαν νὰ θεραπεύσωσι καθ' ὅλοκληρίαν

ἀνθρωπὸν τινὰ, ὅστις, ἕνεκα ἐξογκώσεώς τινος τοῦ ἥπατος, ἐπὶ ἐξ ὅλα ἔτη, ὡς μᾶς ἔλεγε, διῆγε βίον ἀβίωτον.

Μίαν ἢ δύο ὥρας μετὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ στομάχου διὰ τροφῶν, ἀνεπτύσσοντο ἐν αὐτῷ τοσαῦτα ἀέρια, ὥστε καὶ δύσπνοιάν τινὰ τῷ προϋξένου καὶ εἰδὸς τι μυρικασμοῦ, καὶ κατ' ἐξοχὴν τοσοῦτον βροντώδη ἐξαγωγὴν ἐρευγμῶν, ὥστε ὁ πάσχων συνετέλετο ν' ἀπέρχηται εἰς συναναστροφὰς κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, ἵνα μὴ καθίσταται ὀχληρὸς. Πολλάκις κατέφυγεν, ὡς μᾶς ἔλεγεν, εἰς διαφόρους τοὺς ἐμπειροτέρους μάλιστα τῆς πόλεώς μας ἱατροὺς καὶ ἐξετέλεσε μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας πρὸς ἱασίν του ἅπαντα τὰ παρ' αὐτῶν παραγγελγόμενα, ἐνίοτε μάλιστα ἐβλεπε καὶ προσωρινὴν τινὰ ὠφέλειαν, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπηλλάγη καθ' ὅλοκληρίαν τοῦ κατατρυχόντος αὐτὸν δαίμονος τῆς δυσπνοίας, τοῦ μυρικασμοῦ καὶ ἰδίως τῶν βροντῶδων ἐρευγμῶν τούτου δ' ἕνεκα ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἠναγκάζετο νὰ τρώγῃ ἅπαξ μόνον τῆς ἡμέρας, καὶ κατὰ τὴν μεσημβρίαν. Εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην ἐπίτριψιν, ἠσθάνθη, μᾶς ἔλεγεν, ἀνακούρισιν· οὔτε δύσπνοιαν ἔπαθε κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, οὔτε βροντῶδεις ἐρευγμούς, καὶ ἐκοιμήθη ἡσυχώτατα· δύο ἐπιτρίψεις τῆς ἐπιούσης τῷ διήγειραν τὴν ὄρεξιν, ὥστε καὶ νὰ δειπνήσῃ θαυμάσιως τὸ ἑσπέρας, καὶ ν' ἀπέλθῃ εἰς συναναστροφὴν, καθ' ἣν ἅπαντες ἠπόρησαν, ὡς μᾶς ἔλεγε, διὰ τὴν παύσιν τῶν ἐρευγμῶν του. Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν, μετὰ τέσσαρας ἐπιτρίψεις, ἠρίστευσε τρεῖς, καὶ οὔτε δύσπνοιαν ἔπαθεν οὔτε βροντῶδεις ἐρευγμούς· μετὰ δὲ τὴν ἐβδόμην ἐπίτριψιν ὁ ἄρρώστος, λαβὼν τὰς περαιτέρω ἱατρικὰς παραγγελγίας μας ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἴδια. καὶ ἐκτοτε στερούμεθα μὲν εἰδήσεων, συμπεραίνωμεν ὅμως ὅτι ἀπηλλάγη καθ' ὅλοκληρίαν τοῦ κακοῦ αὐτοῦ δαίμονος, διότι ὅλας ταύτας τὰς ἐνοχλήσεις ἔπασχεν ἕνεκα ἐξογκώσεώς τινος τοῦ ἥπατος, καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα αἰμορροϊδικῆς φύσεως· μετὰ τὴν διάλυσιν λοιπὸν τῆς ἐξογκώσεως ὑπὸ τὰς ἄψεις ἡμῶν, παρηγγείλαμεν τὴν κατάλληλον αἰμορροϊδικὴν διαίταν καὶ θεραπείαν, καὶ πιστεύωμεν ὅτι ὁ κακὸς του δαίμων δὲν ἐπανῆλθε.

Διὰ τῶν αὐτῶν ἐπιτρίψεων ἐθεραπεύσαμεν καὶ δύο κεχυμένους πυρετοὺς λίαν περιέργους. Ὁ πρῶτος τῶν ἀρρώστων μας ἦτο χωρικός τις ἐκ τοῦ δήμου Φυλῆς, τοῦ ὁποῦο ἀγνοοῦμεν τὸ ὄνομα. Ὁ ἀγαθὸς οὗτος χωρικός μίαν πρωτὴν ἡγέρθη μὲ σφοδροτάτην ἡμικρανίαν, περιοριζομένην ἰδίως κατὰ τὸν ἀριστερὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὴν κατ' αὐτὸν κόγχην. Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἡ ἡμικρανία διελύθη ἀφ' ἐαυτῆς, καὶ ὁ ἀρρώστος εἶχε καλῶς μέχρι τῆς πρωτῆς τῆς ἐπιούσης· τότε δὲ ἡ ἡμικρανία ἐπέσκηψε καὶ αὖθις ἐντονωτέρα. Τοῦτο συνέβαινε τακτικῶς ἐπὶ πέντε περίπου ἡμέρας, τὴν δὲ ἕκτην προσῆλθεν εἰς ἡμᾶς περὶ τὴν 9 π. μ. Ἡ ἡμικρανία τότε ἦτο τόσον ἰσχυρά, ὥστε προφανῶς ἐβλεπέ τις καὶ στραβισμόν τοῦ πάσχοντος ὀφθαλμοῦ, ἄλλως ὁ πάσχων ἦτον ἀπύρετος· ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτρίψιν, τὴν γενομένην περὶ τὴν ὀφθαλμικὴν πάσχουσαν χώραν οἱ κόνοι ἠλαττώθησαν ἐπαισθητῶς, ἵνα μὴ εἴπωμεν καὶ ἐξέλιπον τελείως. Μὴ δυναμένου δὲ τοῦ ἀρρώστου οὔτε νὰ διαμεῖνῃ ἐν Αθήναις, οὔτε νὰ ἐπανέλθῃ τὴν ἐπιούσαν, ἠναγκάσθημεν νὰ κάμωμεν ἐν τῷ διαστήματι μιᾶς ὥρας τρεῖς ἐπιτρίψεις καὶ οὕτω ἀπεπέμψαμεν τὸν ἀρρώστον καθ' ὅλα καλῶς ἔχοντα, ἰαθέντα μάλιστα καὶ ἐκ τοῦ φαινομένου στραβισμού· ἐξωρκίσσαμεν δὲ αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ ἂν καὶ αὖθις ἐνοχληθῇ, ἢ νὰ μᾶς εἰδοποιήσῃ, καὶ τῷ ὄντι μετὰ τινος ἡμέρας μᾶς εἰδοποίησεν, ὅτι ἰάθη καθ' ὀλοκληρίαν.

Ὁ δεῦτερος τῶν ἀρρώστων μας εἶναι ὁ ἀξιότιμος ἡμῶν φίλος Κύριος Θ. Θερμογιάννης, συντάκτης τῆς Μερῆς. Ὁ Κ. Θερμογιάννης, ταλαιπωρηθεὶς πολὺ εἰς τὰς φυλακὰς ἕνεκα πολιτικοῦ ἐγκλήματος τοῦ τύπου, κατέστη τοσοῦτον εὐπρόσβλητος ὑπὸ τῶν πυρετῶν, ὥστε ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν δὲν παρήρχοντο δύο ἢ τρεῖς ἐβδομάδες χωρὶς ν' ἀναγκασθῇ νὰ κάμῃ χρῆσιν δύο, τριῶν, ἢ καὶ τεσσάρων μεγάλων δόσεων κινίνης. Τὸν παρελθόντα χειμῶνα ὁ πυρετὸς εἰσέβαλεν ὑπὸ τὸ προσωπεῖον καθαρᾶς ἰριδίτιδος. Μάταια σχεδὸν ἀπέβησαν ἅπαντα τὰ δραστηριότερα καὶ τὰ λογικώτερα κατὰ τῆς ἰριδίτιδος ἰάματα,

τὸ κακὸν προέβη καὶ μέχρι τοῦ σχηματισμοῦ ὑποπόου. Ἐπιστηθείσης δὲ τότε τῆς προσοχῆς τοῦ ἱατροῦ εἰς τοὺς οἰκειωθέντας μετὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Κ. Θερμογιάννη πυρετοῦ καὶ πολλῶν ἀλλεπαλλήλως δοθεισῶν δόσεων κινίνης, ἢ τε ἰριδίτις καὶ καὶ τὸ ὑπόπουον καὶ ὁ πυρετὸς ἐθεραπεύθησαν τελείως· τὸ σύνολον δὲ τῆς νόσου τότε διήρκεσε περὶ τὰς τεσσαράκοιτα ἡμέρας. Ἐκτοτε ὁ Κ. Θερμογιάννης διῆγε καλῶς, ἀλλ' ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἠναγκάζετο πρὸς τοῦτο νὰ κάμῃ χρῆσιν κινίνης.

Μεταξὺ δὲ τῶν πρώτων ἀρρώστων, εἰς τοὺς ἐποίους μετεχειρίσθημεν τὰς ἐπιτρίψεις ἦτο καὶ ὁ Κ. Θερμογιάννης, πρὸς ἵασιν προφανῶν ἐξογκωμάτων τοῦ τε σπληνὸς καὶ τοῦ ἥπατος. Μετὰ τέσσαρας ἢ πέντε ἐπιτρίψεις οὐ μόνον αἱ ἐξογκώσεις τῶν σπλάγγων ἐθεραπεύθησαν, ἀλλὰ καὶ ὁ πάσχων ἀνέκτησε καὶ ἀσυνήθη τινὰ εὐεξίαν καὶ εὐχροίαν. Ταῦτα δὲ ἐξαπατήσαντα τρόπον τινὰ τὸν ἱατρὸν καὶ τὸν πάσχοντα, καὶ συντελέσαντα εἰς τὸ νὰ παύσωσι προῶρως τὰς ἐπιτρίψεις, συνετέλεσαν οὕτω καὶ εἰς τὸ νὰ ἐπανέλθῃ καὶ αὖθις ὁ πυρετὸς· ἀλλὰ μὲ δύο μόνον ἐπιτρίψεις ἰάθη καὶ οὗτος. Περὶ τὰς ἀρχὰς δὲ Αὐγούστου, μεγάλης πλεισμονῆς αὖστος πυρετῶν ἐν Αθήναις, ἔπαθε καὶ ὁ Κ. Θερμογιάννης ἰσχυρὰν ἰριδίτιδα, κατὰ τὸν παθόντα καὶ ἄλλοτε ἀριστερὸν ὀφθαλμὸν, συνοδευμένην μετὰ ἰσχυροῦ πυρετοῦ, μεγάλης κεφαλαλγίας καὶ κοπώσεως. Μόνοι δὲ αἱ ἐπιτρίψεις τῆς κινίνης ἐπὶ δύο μὲν ἡμέρας τρεῖς τῆς ἡμέρας γενομένη· ἐπὶ τρεῖς δὲ ἄλλας ἡμέρας, δὶς καὶ ἐπὶ τρεῖς ἄλλας ἅπαξ κατὰ τὴν κοιλίαν ἤρκεσαν οὐ μόνον τὴν ἰριδίτιδα νὰ θεραπεύσωσι χωρὶς νὰ γεννήσῃ αὕτη τὴν φορὰν ταύτην οὔτε ὑπόπουον οὔτε προσφύσεις, ἀλλὰ καὶ τὸν πυρετὸν καθ' ὀλοκληρίαν νὰ ἐξαλείψωσι. Τὴν φορὰν δὲ ταύτην μόνον ἐπὶ δύο ἡμέρας ἔμεινεν οὐχὶ μάλιστα κλινῆρης, ἀλλ' ἀπλῶς οἰκουρῶν ὁ ἀρρώστος, ἐν ᾧ κατὰ τὸν χειμῶνα ἔμεινε κλινῆρης ἐπὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐβδομάδας.

Ἄξιον δὲ παρατηρήτως εἶναι, ὅτι αἱ τοιαύτης φύσεως ἰριδίτιδες καὶ κερατιτίδες, καὶ ἐπιπεφυκίτιδες καὶ ἐν γένει αἱ τοιαύτης φύσεως ὀφθαλμῖαι, καὶ ὠτίτιδες καὶ ὀδονταλγῖαι συμβαί-

νοσαι κατά τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ σώματος. Πόσαι ἄρα γε ὀδονταλγίαι, πόσαι πλευρυδωνίαι, πόσαι ἡμικρανίαι, πόσαι ισχιάδες καὶ πόσα ἄλλα τοιαύτης φύσεως νοσήματα, συμβαίνοντα κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, δὲν ὀφείλουσι τὴν καταγωγὴν των εἰς τοὺς πυρετούς.

Ἐξορκίζομεν τοὺς πρωτοπείρους ἰατροὺς, ἢ τοὺς πρώτην φορὰν μετέρχομένους τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ ἐν χώραις, μαστιζομέναις ὑπὸ πυρετῶν, ἐν πάσῃ οἷα δὴ ποτε περιπτώσει, καὶ οἷαν δὴ ποτε μορφήν καὶ ἂν ἔχη τὸ ὑπ' αὐτῶν θεραπευόμενον νόσημα, νὰ μὴ λησμονῶσι ποτέ, ὅτι ἐνδέχεται νὰ ᾖναι συμπεπλεγμένον μετὰ πυρετῶν· ὅτι ἐνδέχεται μάλιστα τὸ σύνολον αὐτοῦ τούτου, τοῦ πᾶσαν ἄλλην μορφήν παρουσιάζοντος νοσήματος νὰ μὴ ᾖναι εἰμὴ πυρετός, ὡς περ συνέβη τοῦτο εἰς τὴν ἰριδίτιδα τοῦ Κ. Θερμογιάννη, ὡς περ συνέβη τοῦτο καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα λίαν διαφορετικῆς κατὰ τὸ φαινόμενον φύσεως νοσήματος, τὰ ὅποια ἡμεῖς ἐθεραπεύσαμεν διὰ τῶν σκευασίων τοῦ περουβιανοῦ φλοιοῦ καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς κινίνης.

Ἐξορκίζομεν αὐτοὺς ἐπίσης, ἂν μὴ ἔχωσι τι κάλλιον καὶ σφώτερον περὶ πυρετῶν ν' ἀναγνώσωσι, πρὶν ἀποδυσθῆναι εἰς τὸ στάδιον τῆς θεραπείας, ἢ ἀναγνώσωσι τοῦλάχιστον, ὅσα ἡμεῖς ἄλλοτε περὶ πυρετῶν διὰ τῆς Ἰατρικῆς Μελίσσης ἐδημοσιεύσαμεν (1)· ἐν αὐτοῖς θὰ ἴδωσι πυρετούς ὑπὸ μορφήν καθαρᾶς ἥπατίτιδος, ὑπὸ μορφήν αιμορροϊδικοῦ ἄσθματος, ὑπὸ μορφήν δυσεντερίας, ὑπὸ μορφήν ὄξυτάτης διάρροιας, ὑπὸ μορφήν βρουματισμοῦ τῶν ἄκρων, ὑπὸ μορφήν πνευμονίας, ὑπὸ μορφήν πλευριτίδος, καὶ ὑπὸ μορφήν ἀκόμη καρκινωδῶν ἀλλοιώσεων τοῦ παγκρέατος καὶ τοῦ μεσεντερίου. Λυπούμεθα διότι δὲν ἔχομεν σήμερον τὸν ἀπαιτούμενον χώρον, ἵν' ἀναδημοσιεύσωμεν τὸ τελευταῖον τοῦτο περιστατικόν, τὸ ὅποιον καὶ ἄλλοι ἰατροὶ ἐν

(1) Ἴδε Ἰατρ. Μελίσσης τόμ. α'. ἀπὸ σελ. 9 — 36, ἀπὸ σελ. 49 — 68, καὶ ἀπὸ σελ. 97 — 114. Ἴδε ἰδίως Ἰατρ. Μελίσσης τόμ. γ'. ἀπὸ σελ. 411 — 432.

Ἀθήναις εἶδον, καὶ τὸ ὅποιον καὶ ἄλλα περιοδικὰ συγγράμματα τῆς Εὐρώπης, ἐὰν καλῶς ἐνθυμούμεθα, μετέφρασαν καὶ ἐδημοσίευσαν.

Ἐν Ἑλλάδι λοιπὸν ὁ ἰατρός οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῇ καὶ τοὺς διαλειπόντας πυρετούς. Εὐθὺς δὲ ἅμα λάβῃ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, πρέπει νὰ τοὺς θεραπεύῃ ἀμέσως διὰ τῶν σκευασίων τοῦ περουβιανοῦ φλοιοῦ. ὡς προτιμότερας δὲ καὶ οἰκονομικότερας πασῶν τῶν ἄλλων σκευασίων ἡμεῖς σήμερον θεωροῦμεν τὰς ἐπιτρίψεις, οὐδόλως ὅμως ἀποκρούομεν καὶ τὰς ἄλλας μεθόδους, ἀρκεῖ μόνον νὰ εἰσαχθῇ διὰ μιᾶς τούτων ὅσον ἐνεστί τάχιον ποσότης τις οἷας δὴ ποτε σκευασίας τοῦ περουβιανοῦ φλοιοῦ ἱκανὴ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ διὰ τῆς ἀδήλου ἀπορροφήσεως ἴσως ἢ διὰ τῆς εἰσποῆς εἰσαχθὲν εἰς τὸν ὀργανισμόν ἐλθὼδες μίσημα. Ἐν μόνον κακὸν βλέπομεν εἰς τὰς ἐπιτρίψεις, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἢ δι' αὐτῶν μέθοδος θ' ἀναγκάσῃ τοὺς εὐσυνειδήτους ἰατροὺς, τοῦ λοιποῦ ἐν καιρῷ ἐπιδημίας χολέρας ἢ διαλειπόντων πυρετῶν νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν ποσότητά τινα διαλελυμένης κινίνης, ποσότητά τινα ἐλαιοσιναπῶδους μίγματος, καὶ δύο μικρὰς τριχίνους ζωγραφικὰς ψύκτρας. Παρ' ὀλίγου δὲ νὰ λησμονήσωμεν καὶ ἕτερόν τι κακόν, τὸ ὅποιον συνεπιφέρουσι αἱ ἀνατρίψεις. Πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῖν τοῦλάχιστον ἀρρώστων δὲν λογιζοῦσι τὴν ἀμοιβὴν τοῦ ἱατροῦ μετὰ τὸ μέγεθος τῆς ὠφελείας, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκάστοτε γιγνομένην παρὰ τῷ ἀρρώστῳ ἐπίσκεψιν, ἀδιαφοροῦσι δὲ ἂν διὰ μιᾶς μόνης ἐπισκέψεως καὶ ἰδίως διὰ τῆς πρώτης ὁ ἰατρός ἔσωσε τὸν ἀρρώστον· καὶ τινες ἐξ αὐτῶν οὔτε συλλογίζονται ὅτι ἢ κίνησι, τὴν ὅποιαν μετεχειρίσθη ὁ ἰατρός διὰ τῶν ἐπιτρίψεων πρὸς θεραπείαν των εἶναι φάρμακον, τὸ ὅποιον οὔτε εἰς τοὺς κήπους τῶν ἱατρῶν φύεται οὔτε ἐν Ἑλλάδι ἢ ἐν Εὐρώπῃ κατασκευάζεται, ἀλλὰ καὶ μετακορίζεται διὰ μεγάλης δαπάνης ἐκ τῶν ἀπωτάτων τῆς γῆς μερῶν. Τὸ κακόν ὅμως τοῦτο συνήθως οἱ γινώσκοντες τὸν προορισμὸν καὶ τὰ καθήκοντα αὐτῶν ἱατροῦ οὐδόλως λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν.

Ἄλλως διὰ τῶν ἐπιτρίψεων τῆς κινίνης οὐδὲν τι κακόν ἐπιγίνεται οὔτε ἂν διαρκεῖ πλειότερον τῶν δύο στιγμῶν καὶ αὐτὴ ἢ γιγνομένη μόνον διὰ τῆς ἐπιτρίψεως τοῦ ἐλαιοσιναπῶδους μίγματος ἐπίκαισις, διότι καὶ ταύτην καταπαύει ἀμέσως καὶ δροσίζει μάλιστα ἢ διὰ τῆς διαλελυμένης κινίνης ἐπιτρίψις.

Πρὶν δὲ δώσωμεν τέλος καὶ εἰς τὰς προχειροτάτας ταύτας

περί πυρετών και ἐπιτρίψεων σημειώσεις, οφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι μεταξύ πολλῶν ἑκατοντάδων ἀρρώστων, τοὺς ὁποίους ἐθεραπεύσαμεν διὰ τῶν ἐπιτρίψεων, διαρκούντος και ἀκμάζοντος τοῦ παροξυσμοῦ, ἀπνηθήσαμεν καὶ τινες, πέντε ἢ ἕξ ἄχρι τοῦδε, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἠλαττώθη ἡ συχνότης τοῦ σφυγμοῦ ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπίτριψιν, ἀλλ' οὐχ ἤττον και παρ' αὐτοῖς τὸ νόσημα ἐθεραπεύθη και ταχέως και εὐκόλως και ἀσφαλῶς διὰ τῶν ἐπιτρίψεων. Τῆς ἐξαιρέσεως ταύτης τὸ αἷτιον εἰσέτι δὲν ἐδυνήθημεν ν' ἀνακαλύψωμεν. Ἀπνηθήσαμεν δὲ και τινες ἄλλους ἀρρώστους, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ δέρμα ἦτο τοσοῦτον τραχύ και δυσαίσθητον, ὥστε ἠναγκάσθημεν νὰ ἐμβάψωμεν και δις και τρίς τὴν ψύκτραν μας εἰς τὸ ἐλαιοσιναπῶδες χρίσμα νὰ ἐπιτρίψωμεν δι' αὐτῆς ἐπανειλημμένως τὸ δέρμα, ἵνα προξενήσωμεν τὸν ἀπολύτως ἀναγκαῖον ὄντα πρὸ τῆς ἐπιτρίψεως τῆς κινίνης φοινικισμὸν τοῦ δέρματος. Παρ' ἄλλοις δὲ μετὰ τὸν πρῶτον φοινικισμὸν αὐτοῦ και ἀλληλοδιαδόχως τινὰς ἐμβάψεις τῆς ψύκτρας, δι' ἧς ἐπιτρέβομεν τὴν διάλυσιν τῆς κινίνης, πρὶν ἀποπερατώσωμεν τὴν ἐργασίαν, ἐφοινικίζομεν και αὖθις τὸ δέρμα, ἐπιτρίβοντες αὐτὸ διὰ τοῦ ἐλαιοσιναπῶδους μίγματος, ἵνα διεγείρωμεν ἢ ἐπισπεύσωμεν τὴν ἀπορρόφησιν τὴν ἐπανάλειψιν ταύτην τοῦ φοινικισμοῦ τοῦ δέρματος συνιστῶμεν ἰδίως παρὰ τοῖς χολερικοῖς, και τοῖς τραχυδέρμοις ἰδίως οὐδέποτε πρέπει νὰ γίνῃ ἢ διὰ τῆς κινίνης ἐπίτριψις πρὶν προηγηθῇ ὁ φοινικισμὸς τοῦ δέρματος. Ἐφ' ἐκάστης δὲ ἐπαναλήψεως τῶν διὰ τῆς κινίνης ἐπιτρίψεων, πρέπει νὰ προηγηθῇ ὁ φοινικισμὸς τοῦ δέρματος, και οὐδέποτε πρέπει ν' ἀρχεται ἡ ἐργασία τῶν διὰ τῆς κινίνης ἐπιτρίψεων, πρὶν ἢ ὁ ἀρρώστος αἰσθανθῇ ὀχληρὰν τινα καύσιν τοῦ δέρματος, παρακολουθοῦσαν ἀμέσως τὴν διὰ τοῦ ἐλαιοσιναπῶδους μίγματος ἐπίτριψιν, και μίαν ἢ δύο στιγμὰς διαρκούσαν, ἢ πρὶν ἢ κοκινῆσῃ τὸ διὰ τοῦ σιναπῶδους μίγματος ἐπιτριβόμενον ἢ τὸ διὰ τοῦ σιναπῶδους καταπλάσματος κεκαλυμμένον ὄν δέρμα.

Αἱ ἀρκτικαὶ κομητεῖαι τῆς Ἀγγλίας.

Ἡ ἀρκτική χώρα, ἡ τελευταία τὴν ὁποίαν ἔχομεν νὰ διατρέξωμεν, ἀνοίγεται διὰ τῆς κομητείας τοῦ Παγγάστρ και διὰ τοῦ δυτικοῦ Ῥίδιγγ τῆς κομητείας Ἰόρκης. Τὸ πᾶν ἐνταῦθα λαμβάνει κολοσιαίας διαστάσεις. Ἡ κομητεία τοῦ Παγγάστρ, ἐκτάσεως μόλις 4,500,000 στρεμμάτων, ἔχει πληθυσμὸν δύο ἑκατομμυρίων ψυχῶν, σχεδὸν μίαν κεφαλὴν εἰς δύο στρέμματα! Τὸ μεσημβρινὸν μέρος αὐτῆς ὑπάρχει τὸ βιομηχανικώτερον και τὸ μᾶλλον κατασκευαστικόν. Ὁ λιμὴν τῆς Λιβερπούλης και ἡ μεγάλη βιομηχανικὴ πόλις τῆς Μαγγεστρίας καλύπτουσι τὸ μέρος τοῦτο ὁλόκληρον μὲ τοὺς διακλαδισμούς των.

Ἐὰν δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ὑψηλίαν χώρα παραγωγικώτερα ταύτης, ἐπίσης δὲν ὑπάρχει ἄλλη σκυθρωποτέρα αὐτῆς ἢς φαντασθῇ τις ἀπέραντον τέναγος σενῶς αἰσφυγκώμενον μετὰ τῆς θαλάσσης και τῶν ὀρέων, ἀργιλλον σκληρὰν, ὑπαρσίμον ἐδαφος ἀδιαχώρητον, παντοῦ δὲ ἀνυπότακτον εἰς τὴν καλλιέργειαν ἂν προσεθῇ εἰς ταῦτα σκυθρωπώτατον κλίμα, ἀδιάκοπος βροχῆ, θαλάσσιος ἀνεμος ψυχρὸς και σταθερὸς, παχὺς καπνὸς ἀμαυρῶν τὸ ὀλίγον ἡλιακὸν φῶς, ὅπερ σπανίως ἀφίεται ἀπὸ τὰ νῆφη νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς γῆς, στῶμα μαύρης κόνεως, καλύπτον παντοῦ τὴν γῆν, τοὺς ἀνθρώπους και τὰς κατοικίας, και τότε μόνον δύναται τις νὰ εἶχῃ πλήρη ιδέα τῶν ἰδιορρύθμου τούτου τόπου, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἀήρ και τὸ ἔδαφος φαίνονται ὅτι εἶναι μίξις ἀνθρακος και ὕδατος. Τοιαύτη ἐν τοῦτοις εἶναι ἡ ἐπιβροχὴ ἐνός κέντρου ἀνεξαντλήτου καταναλώσεως τῆς παραγωγῆς, ἕνεκα τοῦ ὁποίου πεδιάδες τοσοῦτον σκυθρωπαὶ και τοσοῦτον ἠδικημέναι ὑπὸ τῆς φύσεως δίδουσι μέσον ὕρον εἰσοδήματος ἰδιοκτησίας 10 φρ. κικτὰ στρέμμα, εἰς δὲ τὰ ἀμέσως πέραξ τῆς Λιβερπούλης και τῆς Μαγγεστρίας ἡ καλλιεργούμενη γῆ ἐνοικιάζεται πρὸς 25 φράγκα τὸ στρέμμα. Δὲν ὑπάρχουσι πολλὰ ἐδάφη, μετὰ τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὰ ὁποία δύναται νὰ καυχήσῃσιν ὅτι ἀποφέρουσι τοσοῦτον εἰσόδημα. Ἐξ αἰτίας τούτου ἰδίως, ἐνώπιον τῶν ἐξαισίων τούτων θυμμάτων, παρασύρεται τις νὰ ἐκφωνήσῃ μετὰ τοῦ Λατίνου ποιητοῦ.

«Χαίρε γῆ τοῦ Κρόνου, μήτηρ
τῶν καρπῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων!»
«Salve, magna parens frugum,
saturnia tellus, magna virum.»

Ἄλλοτε ὁ τόπος οὗτος ἦτον ὑποβεβλημένος εἰς τὴν μεγάλην ἰδιοκτησίαν καὶ εἰς τὴν μεγάλην καλλιέργειαν. Ἡ μεγάλη ἰδιοκτησία διέμεινεν, ἀλλ' ἡ καλλιέργεια διηρέθη ἀναλόγως τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Ἔτι καὶ σήμερον, μεθ' ὅλον τὸν τοσοῦτον συμπεπικνωμένον πληθυσμόν, ὑπάρχει θέσις διὰ πολλοὺς παραδείσους τῶν ἀγγλων μεγιστάνων· τοιοῦτοι εἰσὶν ὁ τοῦ Κινδβλέυ-Πάρκ, ἀνήκων εἰς τὸν λόρδον Δέρβυ, ὁ Κροξτέθ-Πάρκ, εἰς τὸν λόρδον Σίφτον, Σιλδθάλ-Ἀβέϋ εἰς τὸν μαρκήσιον Σαλισβουρύ. Οἱ παράδεισοι οὗτοι ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τῆν ἰδίως καλλιέργειαν μεγάλας ἐκτάσεις καὶ διὰ τοῦτο ἤρχισαν νὰ διεγείρωνται κατ' αὐτῶν μουρμουρισμοὶ μεταξὺ τῶν ὀπιδῶν τῆς σχολῆς τῆς Μαγχεστρίας. Ἐταιρία ἐσυστήθη ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ περικλοῦς Κόβδεν, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ν' ἀγοράσῃ μεγάλας ἰδιοκτησίας καὶ νὰ τὰς διαίρῃ εἰς μικρὰς μερίδας. Ἡ ἔταιρία αὕτη ἀριθμεῖ πολλὰς χιλιάδας ὀπαδῶν καὶ πολλὰ ἑκατομμύρια μετοχῶν.

Ἡ πολυάνθρωπος αὕτη ἐπαρχία ὑπάρχει ἡ ἐστία τοῦ δημοκρατικοῦ καὶ τοῦ τῆς μεσαίας τάξεως τῶν πολιτῶν πνεύματος, μᾶλλον εἰπεῖν σχεδὸν τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος, εἰάν τοιαύτη ἔκφρασις συμβιβάζεται μετ' ὁ μῆτρον τὸ ὅποῖον οἱ ἄγγλοι πάντοτε φυλάττουσιν εἰς τοὺς ταραχωδεστέρους στασιασμούς των. Ὁμιλοῦσιν ἀπροκαλύπτως ὅτι εἶναι ἀνάγκη μεταρρυθμίσεως τῆς τε ἰδιοκτησίας καὶ τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς καὶ εἰάν τοιαύτης γλώσσης ἤθελε ποτε γείνει χρήσις ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ αὕτη καὶ μόνη ἤθελε προαναγγέλλει, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀμφιβολίας, προσεχεῖς κοινωνικὰς ἀνατροπὰς. Εὐτυχῶς οἱ ἄγγλοι ἠξέυρουσι νὰ ὑπομένωσι καὶ νὰ θαδίζωσι θήματι σιγανῶ. Ἐν τοσοῦτῃ ἡ μεγάλη ἰδιοκτησία διατελεῖ κυρία τοῦ σταδίου, ἡ δὲ βιομηχανικὴ δραστηριότης ἀπέβη μέτρι τούδε θαυμασίως πρὸς ὄφελός της.

Οἱ ἰδιοκτῆται τοῦ Λαγκασιάρ ἔχουσι, μᾶλλον παντὸς ἄλλου, δίκαιον νὰ παραπονῶνται περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τὸ ὅποῖον ἠδύνατο νὰ ἔχη ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἰδιοκτησίας ὁ καταβιβασμὸς τῶν τιμῶν τῶν προϊόντων· τὸ βέβημα τῆς κοινῆς

γνώμης, ἥτις ἐπήνεγκε τὸν θρίαμβον τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου, ἦλθεν, εἶναι ἀληθές, ἐκ τῆς Μαγχεστρίας καὶ τῆς Λιθερπούλκς· ἀλλὰ πρὶν ἢ προκαλεσθῆ ὁ καταβιβασμὸς τοῦ τῆς ἰδιοκτησίας εἰσοδήματος, ἡ γειτονε α τῶν ἀκουράσων τούτων ἐργοστασιῶν τῆς βιομηχανίας ἤρχισε νὰ τὸ ὑψώῃ σπουδαίως. Καὶ εἰάν ὑποθέσωμεν τὴν ἐκ τοῦ καταβιβασμοῦ ἐλάττωσιν εἰς 10 ἢ 20 τοῖς 0/0, οἱ ἰδιοκτῆται τοῦ Λαγκασιάρ ἐκέρδησαν μᾶλλον ἢ ἐζημιώθησαν· ὁ λόρδος Δέρβυ, ὁ πρῶτον πρωθυπουργός, ὅστις ἐν ᾧ ἐφάνη πρὸς στιγμὴν διατεθειμένος ν' ἀνατρέψῃ τὰ μέτρα τοῦ 1846, ἐν τοσοῦτῃ κατήντησεν ὕστερον ὁ ἴδιος νὰ τὰ προστατεύσῃ, εἶναι ὁ μέγιστος τῶν ἰδιοκτῆτῶν τῆς κομητείας τοῦ Λαγκάστρ, ἐν ᾗ διαπύζεται εἰσέτι ἡ μνήμη τοῦ ἐνδόξου προγόνου του. Πρὶν ἢ ὑποχωρήσῃ ὡς ὑπουργός εἰς τὴν πείσιν τῆς κοινῆς γνώμης, ἔλαβε τὴν ἀπόφασίν του ὡς ἰδιοκτῆτης, καὶ κατώρθωσε ν' ἀποφύγῃ τὴν ἐλάττωσιν τῶν εἰσοδημάτων του μεταχειρισθεὶς τὸ μέγα μέσον, τὴν γενικὴν πανάκειαν δηλ. τὴν διὰ διοχετεύσεων ἀποξήρανσιν τῶν γαιῶν τοῦ σῶμα ἑκατὸν ἐργατῶν, ὑπρέτησεν εἰς τὰς ἐργασίας τῆς διοχετεύσεως τῶν γαιῶν του, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν εἰδήμονος τεχνίτου. Ἡ παρέμβασις τῶν ἐκμισθωτῶν ἐζητήθη μόνον διὰ τὴν μετακόμισιν τῶν κεράμων καὶ ὅταν ἀπετελέσθη ἡ ἐργασία, ὑπεχρεώθησαν οἱ ἐκμισθωταὶ αὐτοὶ νὰ πληρώσωσιν ἐτησίως, ἐκτὸς τοῦ ἐκμισθώματος, καὶ 5 τοῖς 0/0 ἐπὶ τῶν γενομένων διὰ τὰς διοχετεύσεις δαπανῶν· τοσοῦτον δὲ ἐπιωφελές ἀναδεικνύεται τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διοχετεύσεων ἐπὶ τῶν ἀργιλλωδῶν τούτων γαιῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ὕγρου τούτου κλίματος, ὥστε πάντες εὐρίσκουσιν εἰς αὐτάς τὸ συμφέρον των, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ λόρδου Δέρβυ ἐξαιρουμένου, ὅστις ἄκων ἀνέλαβεν ἐπιχειρήσιν δι' αὐτὴν τὰ μάλλα κερδαλίαν.

Ἐν τινι ἐκθέσει τῆς γεωργίας τοῦ Λαγκασιάρ γίνεται λόγος περὶ τίνος ἀγροικίας 620 στρεμμάτων ἥτις γχοράζει ἐτησίως 2,000 τόνους συμπληρωματικῶν λιπασμάτων· μετ' οἰαύτας λιπάνσεις βεβαίως λαμβάνουσι ὥραιας συγκομιδὰς, ἰδίως δὲ αἱ ρίζαι καὶ τὰ γαιώμηλα δίδουσι λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Εἰς τινὰ μέρη, κατορθοῦσι δύο συγκομιδὰς γαιομήλων κατ' ἔτος· ἀλλαχοῦ δὲ τὰ γογγύλια τῆς Σουηδίας παράγουσι κοινῶς δέκα χιλιάδας χιλιόγραμμα (περίπου 7,000 ὀκάδες) κατὰ στρέμμα. Τὸ λίπασμα στοιχίζει 6 ἕως 7 φράγκα ὁ τόνος.

Αἱ μέθοδοι τῶν ὀπιδῶν ποιοῦσι χρῆσιν ὅπως καταστήσωσι καλλιεργήσιμα τὰ τενάγη ταῦτα ἀξίζει νὰ περιγραφῶσιν λεπτομε-

ρως ἀρχόμενοι τοῦ ἔργου ἀνοίγουσιν, ἀπὸ 10 εἰς 10 μέτρων ἀπο-
 ζάσεως, βαθείας τάφρους ἐν αἷς ἐναποθέτουσι τὰς κεράμους· ἔπειτα
 καιοῦσι τὰ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ χόρτα καὶ θραύουσι τὸ χῶμα διὰ δια-
 φόρων σταυροειδῶς γινομένων ἀροτριάσεων· ὅταν τὸ χῶμα ἦναι
 κελῶς διαχωρισμένον, διασπείρουσι, διὰ τινος κινητοῦ σιδηροδρό-
 μου, 30—40 τόνους ἀσβέστου εἰς ἕκαστον στρέμμα. Τὸ ἔδαφος
 εἶναι τοσοῦτον μαλακὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐργασίας ταύτης,
 ὥστε ἀναγκάζονται νὰ ζρώνωσιν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ
 τῶν ἀνθρώπων ξύλα χονδρὰ ὅπως τοὺς προφιλᾶξωσιν ἀπὸ τοῦ νὰ
 βυθισθῶσι· χύνουσι ὡσάυτως ἐπὶ τοῦ ἀγροῦ καὶ τέφρας καὶ φυ-
 τεύουσι ὑστερον τὰ γαιόμηλα· μετὰ τὰς βίβλας ταύταις, αἰτίνες
 δίδουσι συνήθως ἄφθονον συγκομιδὴν, ἐπέρχεται τὸ οὐσῆμα τῶν
 ἀμειψισπορῶν τοῦ Νορθόκ καὶ πραγματοποιεῖται τακτικῶς. Τὸ
 ὅλον τῶν διαφόρων ἐργασιῶν δηλ. τῶν διοχτετεύσεων, τῆς κατα-
 σκευῆς τῶν ἀγροτικῶν δρόμων καὶ οἰκοδομῶν, στοιχίζει 60—
 70 φράγκα κατὰ στρέμμα· οὕτω δὲ ἐβελτίωσαν πολλὰ ἑκατομ-
 μύρια στρεμμάτων τελευτωδῶν γαιῶν, καὶ μάλιστα τὸ περι-
 φημον τέναγος chat-moss μεταξύ Λίβερπούλης καὶ Μαγγεστρίας.

Ὁ μέσος ὅρος τῶν ἡμερομισθίων, εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος
 τοῦ Λαγκασιάϊρ, εἶναι 13 σελίνια καθ' ἑβδομάδα, ἢ 2 φράγκα
 καὶ 75 ἑκατοστά καθ' ἡμέραν ἐργάσιμον, ἀλλὰ τοῦτο εὐρίσκει-
 ται τὸ μᾶλλον ὑψωμένον ἡμερομισθιον ἐξ ὧσιν μέχρι τοῦδε ἀ-
 κτητήσαμεν. Αἱ ἐκμισθώσεις κατὰ τὸ πλεῖστον εἰσὶν ἑπταετείς
 καὶ ὅσοι ἰδιοκτῆται εὐρίσκουσιν ἐκμισθωτὰς πλουσίους καὶ ἱκα-
 νούς παραχωροῦσι καὶ μακροχρονιωτέρας ἐκμισθώσεις.

Ἐκείθεν τῆς κομητείας ταύτης εὐρίσκονται αἱ πέντε γειτονι-
 καὶ κομητεία τῆς Σκωτίας, δηλ. ἡ τῆς Ἰόρκης, τοῦ Δούρχαμ, τοῦ
 Νορθτουμπερλάν, τοῦ Κιουμπερλάνδ καὶ ἡ τοῦ Βεστμορελάνδ. Ἡ
 μεσημβρινωτέρα καὶ ἡ ὀλιγώτερον βουνώδης, ἡ τῆς Ἰόρκης,
 εἶναι ἡ μεγαλητέρα κομητεία τῆς Ἀγγλίας, διότι ἔχει ἑκτασιν
 10,500,000 στρεμμάτων· διαιρεῖται δὲ εἰς τρία μέρη (ἕκαστον
 τῶν ὁποίων εὐρίσκεται μεγαλητέρον ἀπὸ τὰς συνήθεις ἀγγλικὰς
 κομητείας) διακρινόμενῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ρίδιγγ (Riding). Ἡ πόλις
 τῆς Ἰόρκης ἀποτελεῖ ἰδίαν ἐπαρχίαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄλλων
 τριῶν.

Τὸ δυτικὸν Ρίδιγγ εἶναι παράρτημα τῆς κομητείας τοῦ Λαγκ-
 κάστρ τὸ ὅποιον, ὡς ἐκείνη, εἶναι εἰς τῶν βιομηχανικωτέρων
 τόπων τοῦ κόσμου· περιλαμβάνει μεγάλας βιομηχανικὰς πόλεις
 ὡς τὴν Δῆδην καὶ τὴν Σιεφφιέλδην, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη ὑπάρχει

τοσοῦτον περίφημος διὰ τὰ ἐργοστάσια τῶν μαλλίων τῆς, ἡ δὲ
 δευτέρα διὰ τὰ ἐργοστάσια τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ χάλυβος καὶ τὰς
 πόλεις τοῦ Λαγκασιάϊρ διὰ τὰ θαμβακουργεῖα τῶν. Ἐνώπιον τῶν
 ἰσχυρῶν τούτων μητροπόλεων τῆς βρεττανικῆς βιομηχανίας καὶ
 τῶν ἄλλων πόλεων, ὀλιγώτερον μὲν σημαντικῶν ἀλλ' οὐχ ἥτ-
 τον δραστηρίων αἰτίνες συνωθοῦνται περίξ αὐτῶν, ἡ γεωργία
 βεβαίως δὲν δύναται εἰμὴ νὰ δικτελῆ ἐν ἀνθρωπῶ καταστάσει.
 Τὸ τῆς ἰδιοκτησίας εἰσόδημα ἀναβαίνει τοσοῦτον ὑψηλὰ καὶ τὰ
 ἡμερομισθία ἐτι ὑψηλώτερα καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ Λαγκασιάϊρ, ὥστε
 φθάνουσιν εἰς τρία φράγκα καθ' ἡμέραν ἐργάσιμον. Τὰ κτηνο-
 τροφικὰ φυτὰ κατέχουσιν ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ ἔδαφος, καθὼς
 εἰς ὅλους τοὺς πολυανθρώπους τόπους, καὶ ἐνταῦθα ἡ διατήρησις
 γαλακτοφόρων ἀγελάδων καὶ ἡ πάχυνσις τῶν κτηνῶν εἶναι αἱ
 ἐπικρατοῦσαι βιομηχανίαι. Πολλὰ ἀγροικία ἔχουσιν ἑκτασιν
 μικροτέραν τῶν 80 στρεμμάτων, καὶ ἐκμεταλλεύονται κατὰ τὸ
 πλεῖστον ὑπὸ τῶν ἐργατῶν, οἵτινες συνενώνουσι τὸ προϊόν τῆς
 γεωργίας μ' ἐκεῖνο τῆς βιομηχανίας τῶν. Μεταξὺ τῶν παρα-
 γωγικωτέρων καλλιεργειῶν συγκαταριθμεῖται ἀπὸ τινος χρόνου
 τὸ ραϊῦ-γγράς τῆς Ἰταλίας. Ὁ Κ. Καίρδ ἀνάγει εἰς 10,000
 χιλιόγραμμα (7000 περίπου ὀκάδες) τὴν εἰς πράσινον χόρτον
 παραγωγὴν τοῦ ραϊῦ γγράφ κατὰ στρέμμα, οὗτινος ἡ ἀξία εἶναι
 120 φράγκα· καὶ τῷ ὄντι τοσοῦτον δύναται ν' ἀπολαμβάνω-
 σιν ἀπὸ τοῦ ραϊῦ-γγγράφ καλλιεργούμενον μετ' ἐπιμελείας.

Τὸ μεσημβρινὸν Ρίδιγγ διαφέρει καθ' ὀλοκληρίαν τοῦ δυτικοῦ,
 διότι ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι περισσοτέρα βιομηχανία, περισσότεραι
 πόλεις, περισσότεραι μικραὶ ἀγροικίαι, καὶ περισσότερος ὑπερά-
 φθονος πληθυσμός. Οὐδαμοῦ ἴσως ἡ ἰδιοκτησία εἶναι μᾶλλον διη-
 ρημένη. Ὅταν διαβῆ τις τὸν ποταμὸν Χούμπερ αἰσθάνεται ἀμέ-
 σως ὅτι ἡ ἡσυχία χώρας καθ' ὀλοκληρίαν γεωργικῆς διαδέχεται
 τὴν θορυβώδη κίνησιν βιομηχανικοῦ τόπου· τοιαῦται ἀντιθέσεις
 ἀπαντῶνται συχνὰ ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὰ ὄροπέδια τοῦ μεσημβρινοῦ
 Ρίδιγγ εἰσὶν ἐξακολουθήσεις τῶν τοῦ Λινκόλν. Ἡ μεγάλη καλλιέρ-
 γεια ἐπικρατεῖ ἐν τῇ κομητείᾳ ταύτῃ ὡς κυρίαρχος καὶ ἐτρι-
 πλασίασε τὰ προϊόντα τῆς γῆς ἀπὸ πεντήκοντα ἤδη ἐτῶν.

Ἐν τῷ ἀρκτικῷ Ρίδιγγ ἀρχίζει ἡ ὀρεινὴ χώρα· ἀπαντῶνται
 ἐν αὐτῷ κοιλάδες τινὲς εὐφοροί, ἀλλὰ τὸ σύνολον σχηματίζει
 εὐρύχωρον ὄροπέδιον ἔχον ἑκτασιν 1,600,000 στρεμμάτων καὶ
 ὑψόμενον εἰς 1000 μέχρι 1500 ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας
 τῆς θαλάσσης· τὰς γαίας ταύτας ὀνομάζουσι τοῦ Ἰορκασιάϊρ.

Ἡ ἀνθρωπίνῃ βιομηχανία κατώρθωσε νὰ ὠφελῆθῃ καὶ ἐξ αὐ

τῶν ὄ,τι ἦτο ἀνθρωπίνως δυνατόν. Ὄρη καὶ κοιλάδες τὸ πᾶν σχεδὸν εἶναι προωρισμένον εἰς βοσκάς, καὶ αἱ φυλαὶ τῶν ζῶων τὰ ὅποια τρέφονται ἐν αὐταῖς δηλ. τῶν ἵππων, βοῶν καὶ προβάτων, ἔχουσιν ὄλαι μεγάλην ὑπόληψιν. Οἱ καλῆτεροι διὰ τὰς ἀμάξας ἵπποι τῆς Ἀγγλίας ἔρχονται ἐκ τοῦ ἀρκτικοῦ Ῥίδιγγ, καταγόμενοι ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Κλέβλανδ· σήμερον ἡ φυλὴ αὐτῶν διεχύθη ἔξω τῆς κοιλάδος ταύτης, τὰ δὲ πρόβατα τῶν ὄρεων τοῦ Ἰορκσιὰϊρ σχηματίζουσι ἰδίαν φυλὴν, βελτιωθεῖσαν κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ Βάκβηλ καὶ προμηθεύουσι τὰς κυριωτέρας ἀγορὰς τῶν ἀρκτικῶν μερῶν. Ὡς πρὸς δὲ τὰ χονδρὰ ζῶα εἶναι γνωστὸν σήμερον ὅτι ἡ περιφημὸς φυλὴ τῶν κοντοκεράτων βοῶν ἐξάγεται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ ἀρκτικοῦ Ῥίδιγγ.

Ἐγενήθη δὲ αὕτη ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ Τῆς (Tees), ὅστις χωρίζει τὴν κομητείαν τῆς Ἰορκης ἀπὸ τὴν τοῦ Δούρχαμ· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ θανάτου τῶν ἀδελφῶν Κολλένης, ἡ φυλὴ αὕτη διέβη τὸν ποταμὸν καὶ εὐρίσκονται σήμερον οἱ ὠραιότεροι αὐτῆς τύποι ἐν τῇ ἑτέρα ὄχθῃ· ὑπάρχουσι δὲ τὸ πολὺ 5—6 κτηνο-όμοιοι οἵτινες ἔχουσι τὸ μονοπωλεῖον τρόπον τινὰ τῶν ζῶων τῆς φυλῆς ταύτης καὶ δὲν φεῖδονται οὔτε φροντίδων οὔτε δαπανῶν πρὸς διατήρησιν καὶ τελειοποίησιν αὐτῆς· δὲν εἶναι σπάνιον νὰ ἴδῃ τις ταύρους αὐτῆς πωλουμένους ἀγτί 5—10 χιλιάδων φράγκων ἕκαστος καὶ νὰ ἐνοικιάζονται διὰ μίαν ὥραν τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τιμὰς μεγάλας.

Ἡ κομητεία τοῦ Δούρχαμ κατέχει τὸ ἦμισυ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἀρκτικοῦ Ῥίδιγγ, ἀλλ' ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς εἶναι σχεδὸν διπλάσιος· τοῦτο δεῖκνυε ἀρκούντως ὅτι ὁ τόπος δὲν εἶναι μόνον ἀγροτικός, καθόσον λαμβάνει τὰ κύρια αὐτοῦ πλοῦτη ἀπὸ τὰ ἀνθρακωρυχεῖα, τῶν ὁποίων τὸ ἀνεκτίμητον προῖον ἐξάγεται διὰ τοῦ Νιουκάστλ καὶ τῶν πλησίον λιμένων. Οἱ δύο μεγαλύτεροι γαιοκτήμονες τῆς χώρας ταύτης ὁ λόρδος Δούρχαμ καὶ ὁ λόρδος Λονδοδερῦ, ἐκέρδισαν μεγάλα πλοῦτη ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐν ταῖς ἰδιοκτησίαις τῶν ἀνθρακωρυχειῶν. Δύναται νὰ κρίνῃ τις περὶ τῶν κεφαλαίων τὰ ὅποια ἡ ἐκμετάλλευσίς αὕτη τίθησιν εἰς κυκλοφορίαν ἀπὸ τὸ ἐξῆς μόνον γεγονός· ὁ λόρδος Λονδοδερῦ κατεσκεύασεν ἰδίαις δαπάναις λιμένα διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ἀνθράκων του καὶ σιδηρόδρομον διὰ τὴν ἐκ τῶν ἀνθρακωρυχειῶν εἰς τὸν λιμένα τοῦτον μετακόμισιν αὐτῶν· ἐδαπάνησε δὲ διὰ τὰ δύο ταῦτα ἔργα 8—10 ἑκατομμ. φράγκων! Ἡ γεωργία ἠκολούθησε μακρόθεν τὴν κίνησιν. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ

ἐπικρατοῦσιν αἱ ἀργιλλώδεις γαῖαι μετὰ τῶν παρομαρτουσῶν δυσκολιῶν ἀκολουθοῦσι δὲ μέχρι σήμερον ἐπὶ τῶν γαιῶν τούτων τὸ σύστημα τῶν τριετῶν ἀμειψισπορῶν. Αἱ ἀγροικαὶ εἰσὶ κατὰ μέσον ὄρον 250 στρεμμάτων, οἱ δὲ ἐκμισθῶνται, καίτοι ἀκούραστοι ἐργάται, κάμνοντες μόνον ὄλας τῶν τὰς ἐργασίας, δὲν εἶναι ὅμως ἀρκούντως πλούσιοι ὥστε νὰ δαπανῶσι πολλὰ εἰς βελτίωσιν τοῦ ἐδάφους.

Μὲ τὰς μικρὰς τιμὰς τῶν προϊόντων οἱ μικροὶ οὔτοι ἐκμισθῶνται, καίτοι εἰσὶν εἰς ἄκρον οἰκονόμοι καὶ ἐργατικοί. δὲν ἠδύναντο νὰ ζῶσιν οὔτε μετρίως. Ἐδέησεν ἐπομένως νὰ γείνη καὶ ἐνταῦθα ἐπανάτασις τις. Εὐτυχῶς ἡ ἰδιοκτησία εὐρίσκειτο ὀλιγώτερον ἢ ἡ καλλιέργεια διηρημένη καὶ τὸ πλεῖζον τῶν ἰδιοκτητῶν, ἐν ἐλλείψει ἐκμισθωτῶν, ἠδυνήθησαν μόνον τῶν νὰ ἐνεργήσωσι τὰς βελτιώσεις. Ὁ λόρδος Λονδοδερῦ, ὁ λόρδος Δούρχαμ καὶ ὁ δούξ τοῦ Κλέβλανδ ἠμιλλῶντο τρόπον τινὰ ὡς πρὸς τὰς τοιαύτας γενναίας δαπάνας· μέγα μέρος τῶν ἐκ τῶν ἀνθρακωρυχειῶν κερδῶν χρησιμεύουσι εἰς ἔργα παντὸς εἴδους διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἐδάφους. Πανταχοῦ τοποθετοῦσι σωλῆνας πηλίνους, κατασκευάζουσι κτηνοστάσια, μετακομίζουσι μεγάλας ποσότητας νέων λιπασμάτων καὶ βελτιονουτῶν ὑλῶν καὶ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν ἡ ὄψις τοῦ τόπου θέλει ὄλας μεταβληθῆ· ἄλλως τε δὲν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνακινισθῇ τὸ πᾶν, διότι εἰς τινὰ μέρη τῆς κομητείας, ὡς εἰς τὰς λεπτὰς γαῖας τὰς ὑποβελημένας ἤδη εἰς τὸ σύστημα τῶν ἀμειψισπορῶν τοῦ Νορθόλκ, καὶ εἰς τὰς παχείας χορτοφόρους κοιλάδας, ἡ γεωργία ἦτον ἤδη πλοῦσι καὶ ἐν ἀνθηρᾷ καταστάσει· δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ἡ φυλὴ τῶν κοντοκεράτων βοῶν κατάγεται ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Δούρχαμ.

Ἡ μικρὰ κομητεία τοῦ Βεστμόρλανδ εἶναι, ὡς δεῖκνυε τὸ ὄνομα τῆς χώρα τῶν ἀμμοχέρων γαιῶν τοῦ δυτικοῦ μέρους. Εἶναι δὲ αὕτη ὡς γνωστὸν ἡ ὀρεινότερα ἡμᾶλλον ἀκαλλιέργητος καὶ ἡ ἦττον κατωκνημένη χώρα τῆς Ἀγγλίας· ἀπαντάται ἐν αὐτῇ εἰς κάτοικος εἰς 40 στρέμματα. Ἡ γεωργία εὐρίσκειται ἐν ἀνθηρᾷ καταστάσει εἰς τὰς κοιλάδας, ἰδίως εἰς τὰ μέρη τῆς ἔδεν πρὸς τὸ ἀρκτικὸν μέρος καὶ τοῦ Κανδάλ πρὸς τὸ μεσημβρινόν. Ἡ χώρα αὕτη εἶναι ἡ Ἑλβετία τῆς Ἀγγλίας· τόπος τῶν λιμνῶν τοσοῦτον ἐξυμνηθεῖσων ὑπὸ τῶν ποιητῶν· ὑπάρχει ἐνταῦθα σιδηρόδρομος ὅστις φέρει, ἐν διαστήματι ὀλίγων ὥρων, ἀπὸ τῆς Μαγγεστρίας καὶ τῆς Λιθερπούλης εἰς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Βίνδερμερ, τῆς πρώτης,

τῆς μεγαλητέρας καὶ τῆς γοιτευτικώτερας πασῶν ἐξερχόμενοι τοῦ θορύβου καὶ τοῦ καπνοῦ τῶν βιομηχανικῶν περιοχῶν εὐρισκόμεθα, ὡς διὰ μαγείας, ἐν τῷ μέσῳ χαρμοσίνου ἐρημίας, ἐν ἣ βασιλεύει ἄκρα ἡσυχία, δροσερότης καὶ καθαρότης τοῦ τε τόπου καὶ τοῦ ἀέρος. Τὰ διαυγῆ ὕδατα, ὁ ζωογόνος ἀήρ καὶ τὸ πράσινον ἔδαφος διαδέχονται τὰ βορβορώδη νερά, τὸν χονδρὸν ἀέρα καὶ τὸ κατάμαυρον ἔδαφος, ἐκ τῶν ἐγκάτων τοῦ ὁποίου ἐξορύττεται ὁ ἀνθράξ· ἀτμύπλοιοι περιδιαβάσει τοὺς περιηγητὰς ἐπὶ τῆς ἐπιμήκους καὶ στενῆς ταύτης λίμνης, ἣτις ἐρπίζει, ὡς πλατὺς ποταμὸς, ἐν τῷ μέσῳ γοιτευτικῆς πρασινάδος. Ἡ Βινδερμὲρ ἔχει μῆκος τεσσαρῶν λευγῶν καὶ πλάτος μιᾶς μόνης. Εἰς τὴν ἐσχατιὰν αὐτῆς ἡ ἀπόβρασις γίνεται πλησίον τοῦ ὠραίου χωρίου Ἀμπλάσιδ (Ambleside), ἐνθα ἀναμένουσιν ὠραῖαι ἄμαξαι αἰτινες φέρουσι τοὺς περιηγητὰς ἀπὸ λίμνης εἰς λίμνην μέχρι τοῦ Κεσβίχ.

Πρὸς τὸ ἀνατολικο-μεσημβρινὸν μέρος τοῦ Κούμπερλανδ ὑψοῦνται αἱ ὑψηλαὶ κορυφαὶ τῆς ἰδίως Ἀγγλίας, ἧτοι τὰ ὄρη Σκαφφὲτ (Scawfet), Ἑλβελλὺν (Helvellyn), καὶ Σκίνδδαβ (Skindadaw), τὰ ὅποια, ὡς πρὸς τὸ ὕψος, εἰσὶν ὑποδεέστερα μόνον τῶν ὄρεων τοῦ τόπου τῶν Γάλλων καὶ τοῦ ἀρκτικοῦ μέρους τῆς Σκωτίας. Αἱ λίμναι, αἰτινες ἐσχηματίσθησαν ὑπὸ τοῦ χρόνου εἰς τοὺς πρόποδας τῶν γιγαντιαίων βράχων, ἀποτελοῦσι συνέχειαν τῶν τοῦ Βεστμόρελανδ. Ἰπῆρχεν ἄλλοτε εἰς τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν τούτων μέγας πληθυσμὸς μικρῶν ἰδιοκτητῶν τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον States-men ἕκαστη οἰκογένεια κατεῖχε 200—400 στρέμματα τὰ ὅποια ἐκαλλιέργει κατὰ διαδοχὴν πολλῶν γενεῶν· ὑποτίθεται ὅτι αἱ φυλαὶ αὐταὶ ὄφειλον τὴν καταγωγὴν τῶν εἰς τινὰ ἀνάγκην ἀμύνης, καθόσον, ἐπειδὴ τὸ μέρος τοῦτο εἶναι πολλὰ πλησίον τῶν μεθορίων τῆς Σκωτίας καὶ ὅλως ἐκτεθειμένον εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σκώτων ληστῶν, οἱ λόρδοι γαιοκτήμονες, ἐνήργησαν, ὡς λέγεται, μεγάλας παραχωρήσεις γαιῶν ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς προσωπικῆς ὑπηρεσίας, καθὼς τοῦτο ἐγένετο εἰς τὰς φυλάς τῶν Ὀρεινῶν (les clans des Highlands)· εἴτε εἶναι ἀληθές, εἴτε οὐκ ἡ ὑπόθεσις αὕτη, οἱ Statesmen ὑπῆρχον εἰσὶ ἐν μεγάλῳ ἀριθμῷ ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ποιητῆς, ὅστις ἔζησε πολὺν χρόνον εἰς τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν τούτων, ὁ Βορδσῆρθ, περιέγραψε διὰ λαμπρῶν εἰκόνων τὸν τρόπον τοῦ ζῆν αὐτῶν.

Ἐπιθυμητὸν εἶναι νὰ ἀλήθευε καὶ σήμερον ἡ εἰκὼν αὕτη, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει πλέον. Οἱ Statesmen ἐξηφανίζοντο

ταχέως ἐνώπιον τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας. Φαίνονται εἰσέτι ἐδῶ ἐκεῖ αἱ ἀρχαῖαι αὐτῶν κατοικίαι, ἀλλὰ ταύτας κατοικοῦσι σήμερον οἱ ἐκμισθωταί. Ὅπου ἄλλοτε οἰκογένεια τοιούτων μικρῶν ἰδιοκτητῶν δὲν ἐδύνατο νὰ ζήσῃ, καίτοι δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ εἰς ἄλλον εἰσόδημα ἰδιοκτησίας, σήμερον ἐκμισθωτῆς κατέχον τὸ αὐτὸ μέρος, πληροῦναι ἰδιοκτησίας εἰσόδημα καὶ ζῆ ἐν εὐπορίᾳ. Ἐπειδὴ τὰ χρέη, διὰ μίαν ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν, πύξανον εἰς τοὺς μικροὺς τούτους ἰδιοκτήτας, κατήντησαν ν' ἀπορροφῶσι τὰ εἰσόδηματα αὐτῶν. Ἡ προσήλωσις τῶν οἰκογενειῶν τῶν Statesmen εἰς τὰς ἀρχαῖας συνθηλαί των, ἡ ἔλλειψις κινητῶν κεφαλαίων, καὶ ἡ ἀγνοία καθίστων τὴν γῆν ἥττον παραγωγικὴν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἀφ' ὅ,τι ὑπάρχει σήμερον εἰς τὰς τῶν εὐπορωτέρων καὶ ἰκανωτέρων γεωργῶν. Οὐδὲν δύναται νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν πτώσιν ταύτην.

Εἰς τὰς πεδεινάς γαίας τοῦ Κιούμπερλανδ, ἀνεκαλύφθησαν τὰ μεταλλεῖα τῶν ἀνθράκων, ὅσαι δὲ ποσότητες τούτων ἐξορύττονται ἐκεῖθεν ἐξάγονται δ' ἀ τῶν λιμένων τῆς παραλίης. Τὸ ἐμπόριον τοῦτο διατρέφει μέγαν πληθυσμὸν, τοῦ ὁποίου αἱ ἀνάγκαι ἐξασκοῦσιν εὐεργετικὴν ἐπιβρῶν ἐπὶ τῆς γεωργίας. Ὅσα κτηνὸποιεῖ καὶ ἂν ὄσιν αἱ πρόσδοι τὰς ὁποίας ἡ τέχνη τοῦ καλλιέργειν τὴν γῆν κατάρθωσεν ἀπὸ ἡμίσεως ἤδη αἰῶνος, οἱ κάτοικοι τοῦ μέρους τούτου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τρέξωσι τοσοῦτον ταχέως καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐπιτοπίου καταναλώσεως καὶ αἱ πολυπληθεῖς πόλεις ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς νὰ φέρωσιν ἐξωθεν μέρος τῶν ζωαρκειῶν των. Οἱ πλησιόχωροι λοιπὸν ἐκμισθωταὶ ἔχουσιν ἐνώπιόν των σχηματισμένα ἤδη κέντρα καταναλώσεως μεγάλα, καὶ ἡ ἀμιλλα αὐτῶν διεγείρεται σφοδρῶς ὑπὸ τῆς βεβαιότητος τοῦ κέρδους. Ἡ φυλὴ τῶν κοντοκεράτων βοῶν ἀρχίζει νὰ διασπείρηται μεταξὺ αὐτῶν, καὶ τὰ πρόβατά των βελτιωθέντα εἶναι σχεδὸν τῆς φυλῆς Σιεβιότ καὶ Λεῖστεστερ.

Αἱ ἀπέραντοι γαῖαι τοῦ σὶρ Ἰακῶβ Γκράχαμ (sir James Graham), ὀνομαζόμεναι Νεθεμβερὺ κατέχουσι τὴν ἀρκτικοδυτικὴν ἐσχατιὰν τῆς κομητείας ταύτης, ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Σκωτίας εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου Σολβά. ἔχει αὕτη ἔκτασιν μονοκόμματον 120.000 στρεμμάτων θεωρομένη, καὶ δικαίως, ὡς ἐν τῶν καλλίτερα διοικουμένων κτημάτων ὅλου τοῦ Βασιλείου. Ὁ σὶρ Γκράχαμ, εἰς τῶν πρώτων ἱετόρων τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου, εἰς τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν ὅστις φαίνεται ἀξίος νὰ λάβῃ τὴν πολιτικὴν κληρονομίαν τοῦ σὶρ Ροβέρτου Πήλ,

είναι συγχρόνως ικανότατος φροντιστής τῶν ἰδίων συμφερόντων καὶ ἀγρονόμος πρώτης τάξεως. Ὡς ἀφετηρία τῶν παρ' οὗτου ἐπιχειρηθεισῶν βελτιώσεων ὑπῆρξεν ἡ κατάργησις τῶν μικρῶν ἀγροικιῶν καὶ ἡ συνένωσις τῶν εἰς μεγάλας ἐκμεταλλεύσεις. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγροικιῶν του, αἵτινες κατὰ τὸ 1820 ἦσαν 340 ἦτοι ἐκ 350 στρεμμάτων ἐκάστη κατὰ μέσον ὄρον, περιωρίσθησαν εἰς μόνας 64. Ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκμισθωτῶν ἐπέτρεψεν αὐτῷ νὰ ἐκλέξῃ τοὺς καλητέρους, ἐκείνους δηλ. οἵτινες παρείχον μεγαλητέρας ἐγγυήσεις διὰ τῆς περιουσίας, τῆς ικανότητος καὶ τῆς δραστηριότητός των. Ὁ σὶρ Γκράχαμ προσέφερεν αὐτοῖς ἐκμισθώσεις δεκατεσσάρων ἐτῶν ἀντὶ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπτά· μέγας ἀριθμὸς οἰκοδομῶν, καταστασῶν περιττῶν, κατηδαφίσθησαν. Ἐξερόριζωσαν καὶ τοὺς φραγμοὺς οἵτινες διήρουν εἰς πολλὰ τιμήματα τοὺς ἀγρούς. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἐπέτυχεν ἰδιοκτησίας εἰσοδήματα τὰ ὅποια ἀνέβαινον εἰς τὰ καλὰ ἐδάφη μέχρι 10 φρ. κατὰ στρέμμα, κατὰ γενικὸν ὅμως μέσον ὄρον εἰς 7 φρ. καίτοι τὸ ἔδαφος, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἶναι τελματώδες. Ὁ σὶρ Γκράχαμ εἶναι εἰς τῶν θαρραλαιοτέρων ὀπαδῶν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου, ἐθεώρησε τιμὴν του νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἰς τὰς καλῶς διευθυνομένας ἰδιοκτησίας ὁ καταβιβασμὸς τῶν τιμῶν τῶν προϊόντων δὲν ἔπρεπεν ἀφεύκτως νὰ φέρῃ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ τῆς ἰδιοκτησίας εἰσοδήματος. Οὐδεμίαν παρεχώρησεν ἐλάττωσιν τῶν ἐκμισθωμάτων, ἀλλ' ἤρξασε μεγάλως τὰς τῶν διοχετεύσεων ἐργασίας, τὰς ὁποίας ἐνεργεῖ ἰδίαις δαπάναις ὑπὸ τὸν κοινῶς παραδεδεγμένον ὄρον τοῦ νὰ πληρώσωσιν αὐτῷ οἱ ἐκμισθωταὶ 5 τοῖς 0/0 κατ' ἔτος ἐπὶ τῶν γενομένων δαπανῶν.

Ὅσον προχωρεῖ τις πρὸς τὸ δυτικὸν καὶ τὸ ἀρκτικὸν μέρος τασούτον βλέπει μεγαλητέραν καὶ ἀποτελεσματικωτέραν τὴν ἀνάγκην τῆς διὰ τῶν διοχετεύσεων ἀποξηράνσεως τῶν γαιῶν. Δὲν ὑπάρχει καθ' ὅλην τὴν Ἀγγλίαν τόπος ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ διοχέτευσις νὰ παρουσιάξῃ περισσότερα πλεονεκτήματα ὅσον εἰς τὰς χαμηλὰς γαίας τοῦ Κιούμπερλανδ. Τοῦτο ἀποδίδεται εἰς δύο αἰτίαι. Εἷς τε τὴν ἀργιλλώδη φύσιν τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ὑπαροσίου ἐδάφους καὶ εἰς τὴν ἐξαισίαν ἀφθονίαν τῶν βροχῶν. Πίπτουσι 20 δάκτυλοι βροχίου ὕδατος ἐν Λονδίῳ, 40 ἐν τῇ κομητείᾳ τοῦ Λαγκάστρ, 47 ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Κιούμπερλανδ καὶ μέχρι τῶν 160 εἰς τὰς ὑψηλὰς κοιλάδας τῶν λιμνῶν. Ὅπως δὲ ἐκρέυθη πᾶσα ἡ ὑγρασία αὕτη εἶναι ἀνάγκη διοχετεύσεων πολὺ ἰσχυροτέρων ἢ εἰς τὰ ἐπίλοιπα μέρη τῆς νήσου. Ἐποθετοῦν

κατ' ἀρχὰς τοὺς πηλίνους σωλῆνας εἰς βάθος δύο περίπου ἀγγλικῶν ποδῶν, ἀλλ' ἀπῆλαιον οὕτως ἀποτελέσματα ἀνεπαρκῆ, σήμερον ὅμως οἱ σωλῆνες οὗτοι τοποθετοῦνται γενικῶς εἰς βάθος 4 ἢ 5 ἀγγλικῶν ποδῶν καὶ εἰς ἀπόστασιν 6 ἕως 9 μέτρων ἀπ' ἀλλήλων καὶ φροντίζουσι νὰ μεταχειρίζωνται σωλῆνας ἔχοντας διάμετρον ἑνὸς καὶ ἡμίσεως δακτύλου, ἐν ᾧ εἰς ἄλλα μέρη ἀρκεῖ ἑνὸς μόνου δακτύλου διάμετρος. Μόνον διὰ τοῦ τρόπου τούτου κατάρθωσαν νὰ ὑγειοποιήσωσιν ἀρκούντως τὸ ἔδαφος· ἀριθμοῦσι δὲ σήμερον τριάκοντα καταστήματα κεραμμοποιίας ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ.

Ἄνωμαζον ἄλλοτε Νορθουμπερλάνδ ὅλην τὴν πρὸς ἄρκτον τοῦ Κούμπερ χῶραν, ἀλλὰ σήμερον τὸ ὄνομα τοῦτο δεικνύει μόνον τὴν ἀρκτικωτάτην κομητείαν τῆς Ἀγγλίας. Τὸ Νορθουμπερλάνδ κατέχει τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς σειρᾶς τῶν βρετανικῶν Ἀππενίνων, τῶν ὁποίων τὴν δυτικὴν πλευρὰν ἀποτελεῖ τὸ Κιούμπερλανδ, καὶ διαιρεῖται, ὡς ἐκεῖνο, εἰς δύο μέρη, εἰς ὄρη πρὸς δυσμὰς καὶ εἰς κοιλάδας πρὸς ἀνατολάς. Ἡ σειρά τῶν ὄρεων Σιεβιὸτ (Chéniots), ἥτις διαχωρίζει τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τῆς Σκωτίας, ἔχει πολὺ καλὰς νομάς, ἐν αἷς ἐμορφώθη ἡ φυλὴ τῶν προβάτων τὰ ὅποια φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο. Ἐκθειάζουσι δὲ τὴν ὠραιότητα τῶν κοιλάδων αἵτινες διακόπτουσι τὸν ὄγκον τῶν ὄρεων τούτων καὶ ἰδίως ἐκείνων τῆς Τύν (Tyne), ἥτις παρακολουθεῖ τὰ ἀρχαῖα τείχη τῶν Pictes καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Νιουκάστλ. Ἡ γῆ ἐν αὐτῇ εἶναι ἐξαιρετικὴ καὶ ἐνοικιάζεται εἰς μεγάλην τιμὴν.

Ἡ γεωργία τῶν χαμηλῶν χωρῶν τοῦ Νορθουμπερλάνδ χαίρει μεγάλην ὑπόληψιν· ὅταν θέλῃ τις νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀγροτικὴν περιήγησιν, ὅλος ὁ κόσμος τῷ λέγει. *Πηγαίνετε εἰς τὰ ἀρκτικά μέρη, ἐπισκεθῆτε τὸ Νορθουμπερλάνδ καὶ εἰδὲν ἦναι δυνατόν, πηγαίνετε μέχρι τῆς Σκωτίας.* Διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Σκωτίας ἡ συμβουλή εἶναι καλὴ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ ἀπαραλλάκτως καὶ διὰ τὴν τοῦ Νορθουμπερλάνδ. Ἡ προτίμησις αὕτη τῆς κοινῆς γνώμης βασίζεται κάπως εἰς τὰς λεπτάς γαίας αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς διάμεσοι μεταξὺ τοῦ ὄρους καὶ τῆς παραλίας. Ἐν αὐτῇ ἔλαβε γέννησιν τὸ σύστημα τῶν πενταετῶν ἀμειψισπορῶν γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα σύστημα τοῦ Νορθουμπερλάνδ καὶ τὸ ὅποῖον εἶναι ἀπλὴ τροποποίησις τοῦ συστήματος τοῦ Νορφόλκ. 1) ἔτος γογγύλια, 2) σίτος ἢ κριθή, 3) καὶ 4) τριφύλλιον, καὶ 5) βρώμην. Ἐν αὐτῇ ὡσαύτως ἤρξατο ἡ

καλλιέργεια τῶν γογγυλίων εἰς εὐθείας γραμμάς, σήμερον γενικῶς παραδεχθεῖσα ἀπὸ ὅλους τοὺς καλοὺς γεωργούς. Ἀλλ' αἱ ἀργιλώδεις γαίαι, αἰτίνες ἐκτείνονται καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς θαλάσσης δὲν υπεξέφυγε τὴν κρίσιν· ἐπικρατοῦσιν ὅμως ἐν αὐταῖς ἢ τε μεγάλη ἰδιοκτησία καὶ ἢ μεγάλη καλλιέργεια· μέγα μέρος τῆς κομητείας ταύτης ἀνήκει εἰς τὸν δούκα Νορθ-ούμπερ-λάνδ, ἄλλοι δὲ μεγάλοι εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι γαιοκτῆμονες ἔχουσιν ἐν αὐτῇ ἐκτεταμένα κτήματα. Ὁ περιφημὸς παράδεισος τοῦ Χίλλινγκαμ (Chillingham, ἀνήκων εἰς τὸν λόρδον Ταγκαρβίλ, εἶναι τοσοῦτον μέγας ὥστε ἰδίᾳ φυλὴ βοῶν ἀγρίων ἠδυνήθη νὰ διατηρηθῇ ἐν αὐτῷ. Αἱ ἀγροικίαι εἰσι κατὰ μέσον ὄρον 1000 μέχρι 1200 στρεμμάτων. Βρίσκονται τινες ἔχουσαι ἔκτισιν 5000 μέχρι 10.000 στρεμμάτων. Οἱ ἐμμισθωταὶ θεωροῦνται πλούσιοι· ὑπάρχουσι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐκμεταλλεύοντες πολλὰς συγχρόνως ἀγροικίας. Ὅσον πλούσιοι καὶ ἂν ἦσαν οἱ ἐμμισθωταὶ οὗτοι, δὲν εἶχον ὅμως κεφάλαιον ἀρκετὸν διὰ τὰ ἐκτεταμένα κτήματα τὰ ὁποῖα ἐξεμεταλλεύοντο καὶ ὁ καταβρασμὸς τῶν τιμῶν, ἐπὶ μεγάλων ποσοτήτων τῶν ζωαρκειῶν, ἔγχε δι' αὐτοὺς καταστρεπτικὰς συνεπείας. Παρατηρήτεως δὲ ἄξιον εἶναι ὅτι ἡ ἐπαρχία αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἐν Ἀγγλίᾳ ἐν ἣ τὸ τῆς ἰδιοκτησίας εἰσόδημα ἠλαττώθη ἀπὸ τοῦ 1815, δηλ. ἐκ τῶν 5 φρ. κατὰ στρέμμα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφθανε κατὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, κατέβη εἰς τὰ 4 φρ. πρὸ τῆς κρίσεως καὶ ἔκτοτε κατέβη ἔτι μᾶλλον. Ὁ δούξ τοῦ Νορθ-ούμπερλάνδ παρεχώρησεν ἐκ τῶν ἐνοικίων του, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη 10 τοῖς 0/0. Ἔτερος μέγας ἰδιοκτῆτης, ὁ δούξ τοῦ Πορτλάνδ ἐπήγε μακρύτερα· αἱ ἐλαττώσεις του φθάνουσιν εἰς 25 τοῖς 0/0. Συγχρόνως δὲ οἱ ἰσχυροὶ οὗτοι γαιοκτῆμονες ἔκαμαν δι' ἐξόδων τῶν μεγάλα ἔργα διοχετεύσεων καὶ ἄλλων, βελτιώσεων ὑπὸ τὸν συνήθη ὄρον τῆς πληρωμῆς τῶν 6 τοῖς 0/0 ἐπὶ τῶν γενωμένων δαπανῶν. Χάρις εἰς τὰς βελτιώσεις ταύτας καὶ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς υποδιαίρεσεως τῶν μεγάλων ἀγροικιῶν, ὡς ἐν τῇ κομητείᾳ τοῦ Βιλτσοιάρ, θέλει ἐπὶ τέλους ἀποκατασταθῆ ἡ ἰσορροπία.

(Ἀκολουθεῖ).

Κ. ΦΩΣΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

'Εθνικο-πολιτικὴ Ἑλλάς ὑπὸ Ἀχιλ. Λεβέντη.

Κατεστήσαμεν ἤδη γνωστὰ τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Μελίσσης τὰ κατὰ τὸν Κύριον Α. Λεβέντην. Ἐρχόμεθα σήμερον νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ περὶ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ.

Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ διαπραγματεύεται διάφορα σπουδαῖα ζητήματα. Ἐπιφυλαττόμενοι νὰ ὁμιλήσωμεν προσεχῶς καὶ νὰ ἐκθέσωμεν τὴν γνώμην μας ἐφ' ἑνὸς ἐκάστου τούτων σπεύδομεν νὰ δημοσιεύσωμεν ἀπὸ τοῦδε κατὰ προτίμησιν τὸ περὶ μεταθέσεως τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου Κεφάλαιον αὐτοῦ, διότι τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τὰ ἐσχάτως γραφέντα ἐν τῷ ἑλληνικῷ τύπῳ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Τῷ ὄντι ἐὰν πρόκηται νὰ μετατεθῇ ἀλλαχοῦ ἡ ἑλληνικὴ πρωτεύουσα, πρὶν ἢ αἱ ὄχθαι τοῦ Βοσπόρου ἐπανεέλθωσιν ὑπὸ τὰ σκῆπτρα τοῦ ἑλληνικοῦ Στέμματος, οὐδεὶς ἄλλος τόπος ἑλληνικὸς, ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, δύναται νὰ ἔχη τοιαύτας ἀξιώσεις, ὡς πολλὰ λογικῶς καὶ λίαν εὐφραδῶς ἐκτίθησιν ὁ Κ. Λεβέντης ἐν τοῖς ἐπομένοις.

Ἡ πρωτεύουσα εἶναι ἡ καρδιά τοῦ κράτους· ἐκ τοῦ κέντρου τούτου ἀναδύεται ὁ τύπος τῆς ἐθνικῆς βίωσεως, καὶ ἀναπέμπονται αἱ ἰδέαι καὶ αἱ ἐνέργειαι, αἰτίνες γεννῶσι τὰς κλίσεις καὶ ὁδηγοῦσι τὰς πράξεις. Πρὸς τὸ κέντρον τοῦτο ἀποτείνονται γλυκύτεραι τοῦ ἔθνους ἐλπίδες, ἀπὸ τούτου προσδοκᾷται προστασία καὶ ἀμοιβή· ἡ δόξα, ἡ ἰσχύς, ὁ πλοῦτος τῆς πρωτεύουσας, ἀντανακλῶνται ἐφ' ὅλου τοῦ ἔθνους, εἶναι περιουσία κοινή.

Ἡ πρωτεύουσα ἔχει τοσαύτην ἐπιρροίαν, ὥστε πολλάκις μικρὰ κράτη διέπρεψιν ἐπὶ μόνῃ τῇ ἀξίᾳ τῆς αὐτῶν πρωτεύουσας. Τοιαῦτα δ' ὑπῆρξαν πᾶσαι σχεδὸν αἱ μικραὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος πολιτεῖαι, καὶ αἱ νεώτεραι τῆς τῶν Μεδίκων Ἰταλίας. Τοῦναντίον οὐδὲν ἐκτεταμένον κράτος διέπρεψεν ἄνευ ἀναλόγου πρωτεύουσας· ἡ καλὴ πρωτεύουσα συντελεῖ καὶ πράγξει πολλάκις κακῶς διακείμενον κράτος, συγκεντροῦσα τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, δίδουσα ζωὴν εἰς τὴν παραλελυμένον καὶ ἀνίσχυρον ἐπαρχιακὴν ἐνέργειαν, περιρραίνουσα βιοτικὴν ἰσχύος, ὅπως ἡ καρδιά τὸ αἷμα πρὸς τὰ καταβεβλημένα μέλη.

« Ἄλλ' αἱ πόλεις ἐν γένει βιοῦσι καὶ ἀναπτύσσονται ἀναλόγως τῶν μέσων, δι' ὧν προσπορίζονται τὴν ὑπαρξιν. Ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς δύναται νὰ σχηματισθῆ μέχρι τινὸς πόλιν, ἥτις ὅμως δὲν θέλει ἔχει ἐν πράγματι, ἴδιον συντηρητικὸν προοδευτικὸν αὐτῆς βίον. εἰμὴ ἀφοῦ σχηματισθῆ βιομηχανικὸν κέντρον· ὁ χρόνος, αἱ συνεχεῖς καὶ μεγάλαι θυσίαι ἔδωκαν βιομηχανικὴν τινα ὑπαρξιν εἰς πρωτεοῦσας μεγάλων τινῶν ἐθνῶν, οἷα ἡ Πετρούπολις, καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἡ ἀνάπτυξις τῶν δὲν εἶναι ἀνάλογος τῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους. Ἐὰν οἱ Παρίσιοι ἔκειντο ἐπὶ βιομηχανικωτέρου κέντρον, ἔπρεπεν ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γαλλίας νὰ ᾖναι μᾶλλον κατοικημένοι τοῦ Λονδίνου. Αἱ τεχνηταὶ πόλεις αἱ ἐγειρόμεναι ἐξ ἰδιωτρόπου ἰσχύος, εἰσὶ μᾶλλον πόλεις καταναλωσεως ἢ παραγωγῆς, καὶ συντηροῦνται, ἐπὶ τινὰς αἰῶνας τοῦλάχιστον, μὲ ἐθνικὴν ζημίαν, ἕως ὅτου στερεώσῃ φυσικὴν τινα βιομηχανικὴν ἰδίαν αὐτῶν ὑπαρξιν· πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ διευκολυνθῆ δαπανηρῶς ἢ πρὸς αὐτάς συγκοινωνία, νὰ προσκληθῆ διὰ θυσιῶν ἢ τεχνουργία καὶ τὸ ἐμπόριον, νὰ ζωογονηθῆ ἐπιπλάστως ἢ περίξ γεωργία, καὶ ἐν γένει νὰ καταναλωθῶσι μὴ παραγωγικῶς μεγὰρα ἐθνικὰ κεφάλαια. Ἐνῷ ἡ πόλις ἢ κατέχουσα βιομηχανικὸν τι κέντρον ἀναπτύσσεται καὶ αὐξάνει φυσικῶς, διὰ τῆς ἰδιωτικῆς ἐνεργείας ἥτις εὐρίσκουσα τὸ συμφέρον τῆς, προκαλεῖ τὸν πληθυσμὸν, ὅστις συγκεντρῶται καὶ αὐξάνει ἐνόσφ φαρουσιάζονται μέσα συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς. Τὸ κατάλληλον τῆς τοποθεσίας προήγαγε καὶ προάγει, κατ' ἀναλογίαν τῆς βιομηχανικῆς αὐτῆς ἀξίας, καθ' ἑκάστην πόλιν· μόνη ἢ τῆς διευθύνσεως μεταβολῆ τῶν συναλλακτικῶν ρευμάτων ἐξήρκεσεν ὅπως ταπεινώσῃ πολλὰς ὑπερφηάνους καὶ ἀνυψώσῃ ἄλλας ἀσπράντους. Ἡ εὐρεσις ὁδοῦ, διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς ἐλπίδος πρὸς τὰς Ἰνδικὰς θαλάσσας, κατεβίβασε τὴν Βενετιανὴν καὶ ἄλλας τῆς Ἰταλίας ἀκμαζούσα, πόλεις, ἀνέδειξε δὲ τὴν Λισβώνην τὸ Λονδίνον τὸ Ἀμστελὸδαμον κτλ. καὶ μ' ὅλον ὅτι πρὸς προαγωγὴν καὶ ἀκμαίαν διατήρησιν πόλεως τινος, ἀπαιτεῖται ἡ πρόσφορος τῶν κατοχῶν βιομηχανικὴ ἐμπειρία, ἀνευ τῆς ὁποίας ἢ τῆς τοποθεσίας ἀξία, ὡς βιομηχανικοῦ κέντρον, καταβιβάζεται, ὑπῆρξαν μ' ὅλον τοῦτο τινὰ, ἐπὶ τοσοῦτον πρόσφορα, ὥστε καὶ τὴν οὐσιώδη ταύτην ἀνάγκην κατεβαλοῦ ἡ Κωνσταντινούπολις μ' ὅλην τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν βιομηχανικὴν ἐκπτώσιν τῶν Βυζαντινῶν, καὶ ἀφοῦ ἀπώλεσαν σχεδὸν ἅπασαν τὴν περίξ αὐτῶν χώραν, διετηρεῖτο μεγάλη, μόνον ὡς ἐκ τῆς προσφόρου

βιομηχανικῆς τοποθεσίας τῆς· τοσαύτη εἶναι ἡ συνεκτικὴ δύναμις προσφόρου βιομηχανικοῦ κέντρον!

Ἰδοῦ τι λέγει περὶ πόλεων ὁ διασημότερος τῆς Γαλλίας οἰκονομολόγος, I. B. Σαίι.

« Δὲν ἀρκεῖ νὰ χαραξῆ τις τὰ σχέδιον πόλεως τινος καὶ νὰ εἴτῃς δώσῃ καὶ ἐν ὄνομα· πρέπει ἵνα πραγματικῶς ὑπάρξῃ νὰ εἴτῃς προμθεύσῃ διαδοχικῶς μὲ βιομηχανικὰς ἐπιδηξιδίωτας, μὲ ἐργαλεῖα, μὲ τὴν ἀναγκαίαν πρώτην ὕλην, μὲ πᾶν ὅ,τι χρῆσιμεῖται πρὸς συντήρησιν τῶν βιομηχανῶν, μέχρι τῆς ἐντελοῦς διατεχνεύσεως καὶ τῆς πωλήσεως τῶν παραχθέντων· ἄλλως δὲ ἀντὶ νὰ ἰδρῦσῃ τις πόλιν ἀνιδρύει θεατρικὴν διακόσμησιν, ταχῶς καταπίπτουσαν ὡς μὴ παντάπασι στηριζομένη· τοῦτ' αὐτὸ συνέβη εἰς τὴν Αἰκατερινοσλάβην ἐν Ταυρίδι, καὶ τοῦτο προὑπεδείκνυεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωσήφ Β'. ὅπταν, ἠπροσκληθεῖς ἐν παρατάξει, νὰ θέσῃ τὸν δεύτερον λίθον τῆς πόλεως ταύτης, εἶπε πρὸς τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτόν. Ἀποπερατώσαμεν αὐθημερὸν μεγάλην τινὰ ὑπόθεσιν, μετὰ τοῦ ναυτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας· ἔθεσε τὸν πρῶτον λίθον μιᾶς πόλεως, ἐγὼ δὲ τὸν ἔσχατον.

« Οὐδὲ τὰ κεφάλαια δὲν ἐπαρκοῦσι νὰ ἐγκαταστησῶσιν ἐκτεταμένην βιομηχανίαν καὶ ἐνεργὸν παραγωγὴν, προσόντα πάντῃ «ἀναγκαῖα διὰ νὰ σχηματίσῃσι καὶ ἀναπτύξῃσι πόλιν τινὰ· «ἀπαιτοῦνται προσέτι, τοποθεσία, καὶ ἐθνικαὶ θεσμοθεσίαι, εὐνοϊκαὶ πρὸς τὴν ἀνάπτυσιν αὐτῆς· αἱ τοπικαὶ περιστάσεις βεῖσιν ἴσως ἢ ἔλλειψις τῆς Βασιγκτῶνος, ἢ κωλύουσα αὐτὴν εἶν' ἀποβῆ μεγάλη τις πρωτεοῦσα, καθότι δεικνύει πρόοδον πολλὰ ἀργοπάρων, σχετικῶς ὡς πρὸς τὴν γενικὴν ἀνάπτυσιν «τῶν Ἠνωμένων πολιτειῶν. Ἐνῷ ἐκ μόνης τῆς τοποθεσίας καὶ ὁμόνον διότι ἀπέβη ἡ παρακαταθήκη τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τῆς Εὐρώπης, ἡ Παλμύρα ἀπεκατέστη ἄλλοτε πολυάνθρωπος καὶ πλουσία, μ' ὅλας τὰς περὶ αὐτὴν ἀμμόδεις «νήρους· ἢ αὐτὴ αἰτία εἶχεν ἀποτελέσει τὴν ἀκμὴν τῆς Ἀλεξάνδρειας καὶ ἀρχαιότερον ἀκόμη τὴν τῶν Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου· ἢ θέλπεις μόνη τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς δὲν ἦρκεν «θεβαίως «ν' ἀνιδρῦσῃ ἐκατόμυλον πόλιν καὶ τοσοῦτον πολυάνθρωπον, ὅπως ὁ Ἡρόδοτος μᾶς τὴν περιγράφει· πρέπει ν' ἀποδώσῃ τις εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς, οὔσαν μετὰ τῆς Εὐρυθῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Νείλου, μετὰ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, τὸ αἰετιον αὐτῆς ἐπισημότητός τῆς.»

Ἐκ τούτων ἔπρεπε αἱ πρωτεύουσαι χάριν οὐχὶ μόνον τῆς προαγωγῆς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, νὰ κατέχωσι τὸ βιομηχανικώτερον ἐκάστης ἐπικρατείας κέντρον. Ἄλλ' ἡ ἐκλογή τῶν πρωτευουσῶν σενέθη ἔνεκα διαφόρων περιστάσεων, ἄλλοτε μὲν τυχαίων, ἄλλοτε πολιτικῶν, καὶ ἄλλοτε τῆς ἀνάγκης· ὁπότεν αἱ κυβερνήσεις διήγοντο ἀπὸ τῆς ἰδιορξείας τοῦ ἄρχοντος, ὁπότεν ἔπρεπε νὰ τοποθετηθῶσιν ἰσχυρῶς καὶ ἀπωτέρω, ὅσον τὸ δυνατόν, πάσης ξέν-ς ἐπιβολῆς, ὁπότεν καὶ αὐτὴ ἡ βιομηχανία ἦτον ἠναγκασμένη νὰ λαμβάνη ὑπ' ὄψιν τὴν ἀσφάλειαν, ἡ ἐκλογή θεδαίως δὲν ἠδύνατο νὰ συνάγῃ μὲ τὸ φυσικὸν τῶν ἐθνῶν συμφέρον ἢ ἀνάγκη τῆς συντηρήσεως προηγέτο πάσης ἄλλης. Σήμερον ὁμως εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν τὰ ἔθνη συνδέθησαν διὰ τοσούτων διεθνῶν σχέσεων, καθ' ἣν αἱ ξένοι ἐπιβολαὶ, καὶ μάλιστα αἱ κατὰ τῶν μικρῶν ἐθνῶν, ὑπόκεινται εἰς διεθνεῖς κανόνας, καθ' ἣν ἡ βιομηχανία δεσπόζει τῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας, καθ' ἣν καὶ αὐτὸς ὁ πόλεμος μετέβαλε τὸν ἄγριον αὐτοῦ χαρακτῆρα, καὶ ἡ στρατηγικώτερα ἀξία σημείου τινός, προκειμένου περὶ ἐκλογῆς πρωτευούσας, βαρύνει ὀλίγον συγκρινομένη μὲ τὴν βιομηχανικὴν· αἱ δὲ ἀλογορξείαι τῶν ἰσχυρῶν ἢ ἀτομικὰ τινων συμφέροντα οὐδὲ κἄν μνημο-ύονται, ὁπότεν ἀντίκεινται τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος· ἀπόδειξις αἱ πρόσφατοι μεταβάσεις τῶν πρωτευουσῶν τῆς Ἰταλίας, τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῆς Μολδαβίας.

Ἐὰν αἱ ἀρχαὶ αὗται εἰσὶν ἀληθεῖς, ἐὰν ἡ τύχη ἐνὸς ἔθνους κατὰ πολὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀξίαν τῆς πρωτεύουσας του, ἐὰν χρεωστῆ ἡ Ἑλλάς νὰ προάξῃ τὴν ἐμποροναυτιλιακὴν αὐτῆς ἀριστήν, ἐὰν ἡ συγκέντρωσις τῶν δυνάμεων αὐξάνῃ τὴν δύναμιν, καὶ στηρίξῃ τὴν πρόοδον, ἔπρεπε ἀδ' ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας ζήτημα, λελυμένον τοσοῦτον ἀδεξίως, νὰ παραγκωνισθῇ εἰς τρόπον ὥστε οὐδὲ κἄν μνεία αὐτοῦ νὰ γίνεταί! Πιστεύω, ὅτι μετὰ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, τὸ ζωτικώτερον τῆς Ἑλλάδος ζήτημα εἶναι τὸ τῆς πρωτεύουσας.

»Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀναφύη ἀμέσως μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Καποδιστρίου· ἐπὶ ἐπαναστάσεως αἱ Κυβερνήσεις περιεφέροντο ἐξ ἀνάγκης σκηνητικῶς ἀφ' ἑνὸς εἰς ἄλλο μέρος· ὁ Καποδιστριας ἐξέλεξε προσωρινὴν τῆς Κυβερνήσεώς του καθέδραν τὸ Ναύπλιον, φρούριον περιβάλλον ἡμικατεστραμμένην μικρὰν ἀπόκεντρον πόλιν, διότι αἱ κρίσιμοι τότε τῆς πατρίδος περιστάσεις, ἀπῆλθον τὴν τῆς Κυβερνήσεως ἀσφάλειαν ἅμα ἀποτελεσθείσης

τῆς ἀνεξαρτησίας, ἀνεφάνησαν βασιμώτεροι ἐπὶ τῆς τοποθετήσεως τῆς Πρωτεύουσας σκέψεις· δύο ἐπὶ τέλους γινώμαι ὑπερίσχυον οἱ μὲν ἐπρότεινον τὰς Ἀθήνας, οἱ δὲ τὸν ἰσθμὸν τῆς Πελοποννήσου.

»Ἡ Ἑλλάς, τότε μόλις ἀπελευθερωθεῖσα μετὰ μυθώδη πάλην, ἔκλινε πρὸς τὴν ῥωμαντικότητά· δύο ἦσαν τὰ κυριεύοντα αὐτὴν στοιχεῖα ὁ παλικαρισμὸς καὶ ὁ λογιωτατισμὸς, ὄνειρευόμενα ἀμφοτέρω δόξαν, γράμματα καὶ πολιτικὰς θεωρίας. Ὁ βιομηχανισμὸς ἔκειτο κατεστραμμένος, θῦμα τῆς ἐλευθερίας, ἡ δὲ ἀνίσχυρος φωνὴ του κατεκαλύπτετο ὑπὸ τῶν εὐφημιῶν τῆς ἐπιτυχίας καὶ ὑπὸ τῶν εἰσηγήσεων τῆς ἐλπίδος.

»Ἡ Ἀντιβασίλειά, ἀντὶ νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀνώμαλον ταύτην τοῦ ἔθνους κατάστασιν, καὶ νὰ τὴν διευθύνῃ πρὸς τὸ πραγματικὸν αὐτοῦ συμφέρον, ὠθουμένη δὲ καὶ ἀπὸ τὰς φαντασιοκλασίας τοῦ ποιητοῦ βασιλέως τῆς Λευδοβίκου, ἐξέλεξε ὡς πρωτεύουσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου τὰς κλεινάς Ἀθήνας.

»Οὐδὲν προσφιλέστερον τῶν ἐνδόξων προγονικῶν ἀναμνήσεων, οὐδὲν παρορμητικώτερον πρὸς τὰ ἐνδοξὰ ἔργα, ἀλλ' οὐδὲν ἀτοπώτερον τῆς ἀσυναρμόστου συγκρίσεως μεταξύ παρελθόντος καὶ μέλλοντος.

»Αἱ Ἀθήναι τὸ ἀπώτερον σχεδὸν σημεῖον ἐκ τῆς Στερεᾶς καὶ ἐκ τῆς Πελοποννήσου, οὐδὲ κἄν παράλιος εἶναι καὶ περιστοιχεῖται ὑπὸ τῆς ἀφορωτέρας ἑλληνικῆς γῆς, κατοικουμένης ὑπὸ τῶν μᾶλλον ἀβιομηχανῶν κατοικῶν· ἡ τοποθέτησις αὐτῶν εἶναι πάντῃ ἀκατάλληλος, ὡς πρὸς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους ἐμπόριον, μὴ οὔσα οὐδὲ δευτερευόν κέντρον διαμετακομίσεως, ὡς εὕρισκομένη ἐκτὸς τῶν ἐξ Ἀνατολῆς πρὸς τὴν Δύσιν ἐμπορικῶν διευθύνσεων, ὅπως στηρίξῃ, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅπως προάγεται ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ἄνευ ἐθνικῆς θυσίας ἢ πόλις. Ἡ Ἑλλάς ἔχουσα μικρὰ μέσα, ἦτον ἐπόμενον ἢ πρωτεύουσα αὐτῆς οὕτω τοποθετιμένη, νὰ μένῃ περιωρισμένη καὶ πτωχὴ, ὑπαλλήλων καὶ διδασκάλων πόλις, ἐν ἣ νὰ δεσπόζῃ τὸ πνεῦμα τοῦ σχολαῖσμου, καὶ νὰ παρασύρῃ καὶ τὸ λοιπὸν ἔθνος εἰς τὸν δαιδαλον θεωριῶν ἀνεφαρμόστων, καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ πράξεων ἐπιζημιῶν· ἡ ἐκ τούτου παραγομένη ἐθνικὴ ζημία εἶναι μεγίστη· τὸ ἔθνος ὠθεῖται ἐκτὸς τῆς πραγματικῆς αὐτοῦ ἐντολῆς, ἧτις εἶναι ἡ ὑλικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις, ἐκ τῆς ὁποίας μόνον δικαιούται

να περιμένη και πᾶσαν ἄλλην μεταγενεστέραν. Ἡ Ἑλλάς θέλει προβαίνει. δυσχερῶς ἐνόσφ οὐχὶ μόνον δὲν ἐνθαρρύνεται ὁ ἐμποροναυτιλιακὸς αὐτῆς χαρακτήρ, ἀλλὰ τούναντίον ἀποτρέπεται διὰ πνεύματος ὅλων εἰς αὐτὸν ἀντιθέτου. Τότε μόνον θέλει ἀρχίσει νὰ βαδίξῃ στερεῶς, ὅταν ἐνισχυθῇ τὸ διέπον τὴν τύχην αὐτῆς βιομηχανικὸν πνεῦμα, ὅπότεν εὐρῆ ἀρμόδιον κέντρον ἐμποροναυτιλιακῆς ἐνεργείας, ὅπότεν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς ἀρραβωνίζεται, οὕτως εἰπεῖν, ἐπὶ τὸ βιομηχανικώτερον τὸ Αἰγαῖον καὶ Ἰόνιον πέλαγος, ὅπως ἄλλοτε οἱ τῆς Βενετίας Δόγες τὴν Ἀδριατικὴν, καὶ ὅπότεν λάμπωσι περὶ αὐτὸν τὰ ἐκλεκτότερα τῆς βιομηχανίας τέκνα ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅπότεν ἡ ἀβιομηχανοσ τοποθεσία τῶν Ἀθηνῶν ἀντικατασταθῇ δι' ἐμποροναυτιλιακοῦ τινος τοῦ κράτους σημείου.

Ἡ Εὐρώπη, αἰσθανθεῖσα τὰς ἐκ τῆς συγκοινωνίας ὠφελείας, κατέχεται πρὸ τινος χρόνου ὑπὸ συγκοινωνιστικῆς τινος μανίας πανταχοῦ τηλεγραφοὶ ποταμοὶ καθίστανται πλεῦσιμοι, ὁδοί, σιδηρόδρομοι, διώρυγες, τὰ ἰστιοφόρα πλοῖα ἀντικαθίστῶνται δι' ἀτμοπλοίων, ἐν ἐνὶ λόγῳ ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ ἐλαττώσῃ τὰς ἀποστάσεις δι' εὐθυτέρων καὶ εὐχερσετέρων διευθύνσεων, καὶ διὰ ταχυτέρας μεταφορᾶς· ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὗται ὅπως δὲν ἐπιφέρουσι μεταβολὰς, ὡς ἐκ τῆς διευθύνσεως, ἢ λαμβάνει ἡ ἀνθρωπίνη ἐνέργεια. Ἀλλαχοῦ ἡ ἀξία τοῦ τόπου πολλαπλασιάζεται, ἀλλαχοῦ ἐλαττοῦται ἐπαισθητῶς, ἀλλοῦ αἱ ὑπάρχουσαι καταστρέφονται, πόλεις παρακαμάζουσιν ἢ ἀναπτύσσονται, ἀκατοῖ ἐρημοὶ κατοικίζονται καὶ ἄλλαι κατοικημένοι ἐρημοῦνται. Ταῦτα πάντα εἰσὶν ἀποτελέσματα τῶν βιομηχανικῶν ρευμάτων. Πολλῶν ἐντούτοις ἐκ τῶν ρευμάτων τούτων δὲν εἶναι δύσκολον νὰ προνοήσῃ τις τὴν διεύθυνσιν καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ τοποθετηθῇ ἐπ' αὐτῶν ἀρμόδιως, σχετικῶς μὲ τὸ εἶδος καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς βιομηχανικότητός του.

Ἐτέων τις χάριτην τινὰ τοῦ νέου κόσμου ἐνώπιόν του βλέπει τὰ ἀκόλουθα· ἡ σιδηροδρομία τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἐπὶ τῶν μᾶλλον κατοικημένων καὶ ἐξευγενισμένων αὐτῆς μερῶν, διευθύνεται ἐντονώτερον μεσημβρινοανατολικῶς, προσπαθοῦσα νὰ πλησιάσῃ κατὰ ξηρὰν τὰ παραγωγὰ καὶ πλούσια τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς μέρη· ναυτιλιακῶς δὲ καταφαίνεται ἡ πρόθεσις τοῦ νὰ ἐγκαταλειφθῇ ὁ διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος ἄγων πρὸς τὰς Ἰνδικὰς θαλάσσας πλοῦς ἀντικαθιστάμενος δι' ἄλλου συντομωτέρου ἐκ τῆς Μεσογείου καὶ Ἐρυθρᾶς θαλάσσης.

Ἡ τοιαύτη διεύθυνσις ἔχει ὡς κυριώτερον ἐν Εὐρώπῃ, οὐχὶ μόνον χερσαίον, ἀλλὰ καὶ ναυτιλιακὸν σταθμὸν τὴν Ἑλλάδα, ὡς πλεονεκτήσαν ὅλων τῶν λοιπῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου μερῶν, εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Σουεξ ἐξορυττομένην διώρυγα. Πρὸς τούτοις ἡ Ἑλλάς εἶναι ἡ κορυφὴ ἐνὸς τριγώνου, οὕτως τὰ σκέλη διευθύνονται πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν καὶ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, δὴ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ναυτιλιακῶν διευθύνσεων, μεταξὺ δὲ τούτων εὐρίσκεται ἡ μεγάλη κατὰ ξηρὰν σιδηροδρομικὴ ἀρτηρία. Ἀδύνατον μὲ φαίνεται καὶ ὁ μᾶλλον ἄπειρος νὰ μὴ κατανοήσῃ τὴν ἐμπορικὴν σημαντικότητα τῆς τοιαύτης τοποθεσίας.

Ἐνταῦθα ὁμως ἔγινε λόγος περὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος θεωρηθείσης ὡς σημεῖον· ἀλλὰ πᾶς τις ἐνόσῃ, ὅτι χώρα ἐκτάσεώς τινος δὲν δύναται νὰ προσφέρῃ εἰς ἅπαντα αὐτῆς τὰ σημεῖα τὰ αὐτὰ ὠφελήματα, ἔνεκα τῶν τοπικῶν δυσχερειῶν οὐδετερουσῶν οὐσιωδῶς, τὰ γενικὰ πλεονεκτήματα· ἡ κορυφὴ π. χ. τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Παρνασοῦ ἢ τοῦ Ἑλικῶνος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς λίαν κερδοσκοπικὰ κέντρα.

Τὸ ζήτημα ὅθεν διὰ τὴν Ἑλλάδα περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ἐκλεχθῇ τὸ καταλληλότερον τῆς χώρας τῆς σημείου πρὸς συγκέντρωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ἐμπορίου τῆς καὶ τῆς ναυτιλιακῆς, ἢτοι τοῦ μέλλοντός τῆς· τὸ σημεῖον τοῦτο ἐν γένει πρέπει νὰ ἦναι παράλιον, νὰ ἐνοῦται διὰ ξηρᾶς μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἡπείρον, νὰ ἦναι ναυτιλιακῶς κεντρικὴ τοποθεσία μὴ παρεκτρέπουσα τοὺς κατάπλους τῶν πλοίων κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν οὐσιωδεστέρων ἐμπορικῶν διευθύνσεων.

Ἐπιούτου δὲ τινος σημείου ὑπάρχοντος, τὸ μόνον μέσον, ὅπερ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δύναται ὡς ἐκ τῆς θέσεώς τῆς, νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς ταχείαν καὶ ἐπιτυχῆ αὐτοῦ συνοίκησιν, εἶναι νὰ τὸ κατοικήσῃ ἡ ἰδίᾳ· μόνη θυσία, ἀν τοιαύτη θεωρηθῇ, τὴν ὁποίαν τὸ ἔθνος εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ κάμῃ, ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχούς προαγωγῆς ἐνὸς ἐμποροναυτιλιακοῦ κέντροῦ.

Ἡ φύσις ἐπρόβλεψε τὴν Ἑλλάδα μὲ ἐν σημεῖον ἐξαιρετικῶν πλεονεκτημάτων, ὅπερ πρὸ πολλοῦ κατεδείχθη, ἀλλ' οὐδέποτε ἡ ἀξία του προσέβαλεν ὅπως σήμερον, ἔνεκα τῶν συμβαινουσῶν ἐν τῷ κόσμῳ ῥιζικῶν ἀναμορφώσεων· τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου.

Οὗτος κεῖται εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου,

χωρίζων διά στενῆς ἐπιπέδου γλώσσης, τὸν Σαρωνικὸν ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, οἵτινες ἐνούμενοι σχηματίζουνσι τὴν συντομωτέραν ναυτιλικὴν διεύθυνσιν ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν, καὶ ἐν γένει συντέμνουσι τὸν ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς κατάπλουον· ἡ θέσις εἶναι φυσικὸν κέντρον ἀναπαύσεως τοῦ βιομηχανικοῦ τούτου βέυματος, καὶ τὸ προσφορώτερον παρακαταθήκης σημεῖον διὰ τὰ προερχόμενα ἐκ τοῦ Σουεζῆ ἐμπορεύματα, καθόσον θὰ δύναται τις νὰ τ' ἀποστείλῃ ἢ διὰ ξηρᾶς ἢ διὰ θαλάσσης κατὰ τὸ συμφέρον. Κέκτῃται τρεῖς λιμένας· τὰς μὲν Κεχρεᾶς καὶ τὸ Καλαμάκι (Σχοινοῦς) πρὸς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον, καὶ τὸ Λουτράκι (Λέχαιον) πρὸς τὸν Κορινθιακὸν, οἵτινες ἂν καὶ δὲν εἶναι κατὰ φύσιν τέλειοι, δύνανται ὅμως ἀργότερον εὐκολώτατα ν' ἀποβῶσι τοιοῦτοι δι' ἔργων ὀλίγιστα δαπανηρῶν, σχετικῶς πρὸς τὴν μέλλουσαν αὐτῶν κίνησιν. Τὸ πλάτος τοῦ πεδινοῦ Ἰσθμοῦ ὑποδεέστερον τῶν 6,000 μέτρων δὲν παρέχει οὐδεμίαν δυσκολίαν πρὸς ἀνασκαφὴν διώρυγος, ἧς ἡ δαπάνη θὰ συνάδῃ ἐντελῶς μὲ τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις. Ὁ Ἰσθμὸς τοῦ Σουεζῆ εἶναι 21 φορὰν τοῦλάχιστον πλατύτερος, καὶ τὸ ἔδαφος ἀμμῶδες καὶ δυσέρραστον. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς βιομηχανικῆς ἀξίας ἡ τοποθεσία ἔχει καὶ πολιτικὴν, ὡς ἐκ τῆς κεντρικότητός της, καὶ ὡς ἔχουσα ἀμφοτέρωθεν κατὰ ξηρὰν φυσικοὺς προμαχώνας, τὴν Ἀκροκορίνθον καὶ τὸ ὄρος Μακρυπλάγι μὲ τὰς τρεῖς αὐτοῦ στενωποὺς διόδους, δυσχεραίνοντας πᾶσαν χερσαίαν ἐπιδρομὴν· ὕδατα ὑπάρχουσι ἀφθονα εἰς τὰ πέριξ ἢ καὶ εὐρίσκονται ἐπιτοπιῶς εἰς μικρὸν βάθος· ἡ θέσις εἶναι πολλὰ εὐάρεστος, οἱ περιηγηταὶ συμφωνοῦσιν, ὅτι τὸ φαινόμενον ἐκ τῆς Ἀκροκορίνθου πανόραμα εἶναι ἐκ τῶν ὠραιότερων τοῦ κόσμου· ἡ θέα αὕτη ἐν Εὐρώπῃ κατατάσσεται μετὰ τὴν τοῦ Βοσπόρου. Δύο τινὰ δύναται τις νὰ προτείνῃ κατὰ τῆς θέσεως, τὸ νοσῶδες, καὶ τὸν κίνδυνον σεισμῶν, ἀλλ' ἀμφότερα αἱ ἀντιφρήσεις αὐταὶ εἰσὶν ἀνίσχυροι.

» Ἄς μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ὑπῆρξεν ἄλλοτε ἐκεῖ πόλις ἐκ τῶν ισχυροτέρων, πλουσιωτέρων, πολυτελεστέρων καὶ πολυανθρωποτέρων τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ Κόρινθος ἐχρεώσκει τὴν ἀνάπτυξίν της εἰς τὴν βιομηχανικῶς ἀρμόδιαν αὐτῆς τοποθεσίαν. Ὁ λαμπρὸς αὐτῆς βίος διήρκεσε πλείονον τοῦ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων· καταστραφεῖσα ἐκ θάθρων μετὰ χιλιετῆ πλουσίαν καὶ πολυτελεῖ ὑπαρξίν, ὑπὸ τοῦ βαρβάρου Ἰπάτου Μωμίου, συνώκησθη πάλιν μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, ἕνα αἰῶνα περίπου ἀργότερον, ὑπὸ Ἰουλίου Κεῖσαρος, καὶ ἔλαμψε πάλιν ταχέως,

ἕως περὶ τὰ μέτα τοῦ δευτέρου αἰῶνος, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐκ τῶν ἄλλεπαλλήλων βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, ἔφθασε τὴν λίσθιον αὐτῆς σημερινὴν κατάστασιν.

» Παρὰ τῷ Ἰσθμῷ λοιπὸν ἔζησε πόλις μεγάλη καὶ πλουσία πολλὰς ἑκατοντάδας κατὰ συνέχειαν ἐτῶν, χωρὶς νὰ καταστραφῇ ὑπὸ σεισμῶν, ἀλλὰ κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ὁ συμβᾶς πρὸ τινῶν ἐτῶν σεισμὸς δὲν εἶν' εὐλογον ἐπιχείρημα, σχεδὸν ὅλαι αἱ μακροβιοῦσαι πόλεις ὑπέφερον ἀπὸ σεισμοῦ· τὸ δὲ νοσῶδες τοῦ τόπου εἶναι τοιοῦτον, ὥστε ἀρκοῦσιν ὀλίγαί τινες δραχμαὶ πρὸς ἀποξήρανσιν μικροτάτων τινῶν ἐλῶν, ἵνα καταστήσῃσι τὴν χώραν οἷα ἦτο καὶ τὸ πάλαι, καθ' Ὀμηρὸν, καλλιγύναϊκα. Καὶ αἱ Ἀθῆναι, πρὶν ἢ μεταβῆ ἐκεῖ ἡ Κυβέρνησις ἦσαν νοσῶδεις, ἀλλ' ἡ ἀποξήρανσις τῶν πρὸς τὸν Πειραιᾶ τελμάτων μετέβαλεν ἐντελῶς τὴν ὑγιεινὴν τοῦ τόπου κατάστασιν.

» Εἶν' ἀληθῶς λυπηρὸν, ὅτι ἐδαπανήθησαν ἐκ τοῦ ὑστερημάτος τοσαῦτα ἐθνικὰ κεφάλαια πρὸς ἀνέγερσιν καὶ εὐπρεπισμὸν πόλεως, ἧτις δυστυχῶς δὲν ὑπόσχεται ἀνάλογον μέλλον, ἀλλ' ἡ δαπάνη αὕτη δὲν εἶναι ἀποχρῶν λόγος, ὅπως ἀναχαιτίση πράξις, ἀφ' ἧς ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον σύμπαντος τοῦ ἔθνους. Ἡ ἀνάγκη εὐκατοικίτων οἰκοδομῶν δὲν συνδέει οὐδὲ τὸν εὖ φρονούντα ἄνθρωπον μὲ τὸ μέρος· ἡ καλὴ κατοικεσία δὲν παρέχει ἀποκλειστικῶς ἅπασαν τὴν τοῦ βίου ἀνεσίαν· ὑπάρχουσι κυριώτεραι αὐτῆς ἀνάγκαι· ὥστε συμφέρεει πλείονον νὰ κατοικῇ τις καλύθην εἰς μέρος παραγωγικόν, ἢ παλάτιον, ἔνθα πᾶσα ἄλλη περιουσία φθίνει ἔνεκα ἐλλείψεως πόρων, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἀποζῆ μὴ δυνάμενος προσηκόντως· νὰ συναρμολογήσῃ καὶ τὰ λοιπὰ χρήσιμα μὲ τὴν εὐάρεστον κατοικεσίαν.

» Τὸ αὐτὸ συμτέρει καὶ εἰς τὰς κυβερνήσεις, ὧν αἱ πρωτεύουσαι, εἰσὶ μὲν κεκοσμημέναι μὲ τινα δημόσια κτίρια, ἀλλ' ἔνεκα ἐλλείψεως πόρων ἢ τῶν κατοίκων ὑπαρξίς τὴν ἐπιβαρύνει ἐπαισθητῶς· τὸ βάρος τοῦτο δὲν ἀναλογεῖ μὲ τὴν ἐκ τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν προσποριζομένην εὐκολίαν. Τὰ ἐν Ἀθῆναις

εις τὴν Κυβέρνησιν ἀνίκοντα δημόσια καταστήματα εἶναι μικροῦ λόγου ἀξία· ἢ ἀπ' αὐτῶν οἰκονομία δὲν ὑποθέτω νὰ ᾖναι πολὺ μεγαλητέρα τῶν 50 ἢ 60,000 δραχμῶν, δὰ δὲ ἐκ δωρεῶν ἰδρυθέντα καὶ συντηρούμενα ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς μεγαλοδωρίας, δύνανται ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἐπιφελῶς μάλιστα, νὰ μένωσιν ὅπως εὐρίσκονται. Τὸ συμφέρον τῶν οἰκοκυραίων ιδιωτῶν, ἐπὶ τοιοῦτου ζητήματος, οὐδόπως πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, καθόσον ἡ ὑποτίμησις τῶν ἀθηναϊκῶν κτημάτων θέλει ἀντισταθμισθῆ πολὺ ἐπιφελέστερον, διὰ τῆς ἐπιτιμήσεως ἄλλων ἑλληνικῶν κτημάτων μεγαλητέρας ἐιτάσεως καὶ παραγωγικότητος. Ἡ Κυβέρνησις μεταβαίνουσα εἰς τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἀνεγείρουσα πόλιν ἐπὶ ἐθνικῶν γαιῶν, ἐὰν διαθέσῃ αὐτὰς προσηκόντως, θέλει πορισθῆ σημαντικὰ ὠφελήματα καὶ ὑπὲρ τῆς νέας πόλεως.

»Ταῦτα ἐπὶ ζητήματος ὅπερ συσταίνω εἰς τὴν ἐμβριθῆ τοῦ κοινοῦ μελέτην. Τὸ κατ' ἐμὲ εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι ἡ μεταφορὰ τῆς πρωτεύουσας εἰς τὸν Ἰσθμὸν εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, καὶ συνδέεται στενῶς μὲ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ· ἡμῖσιν ἐκατονταετηρίαι δὲν θέλει παρέλθει, ἀπὸ τῆς τοιαύτης μετοικεσίας καὶ ἡ Ἑλλάς θέλει ἔχει πόλιν πλουσίαν, ἐμπορικὴν καὶ ναυτιλιακὴν, κατοικουμένην ὑπὸ 100,000 τοῦλάχιστον κατοίκων, περιβραίνουσαν ἅπαντα τῆς Ἑλλάδος τὰ μέρη μὲ ἐργασίαν καὶ ἀνεσίαν, ζωογονοῦσαν τὴν γεωργίαν, ἐμψυχουσαν τὰς τέχνας καὶ τρέφουσαν τὴν ἀληθῆ τῆς διανοίας ἀνάπτυξιν· ἐὰν δὲ θεῖα βουλήσῃ ἀπατελεσθῆ τὸ ἔργον τῆς διωρυγῆς τοῦ Σουεζ, οὐδόπως παράδοξον ν' ἀποβῇ ἡ μεγίστη καὶ κραταιότερα τῆς Μεσογείου πόλις.»

Περὶ καθηκόντων τῶν ἱατρῶν, τῶν Κυβερνήσεων
καὶ τῶν ἀρρώστων ἐν καιρῷ ἐπιδημίας
καὶ ἰδίως ἐν καιρῷ χολέρας.

Εἰς οὐδὲν ἄλλο ἴσως ἐπάγγελμα ἐπιβάλλοντα ὑπ' αὐτῶν τῶν νόμων τῆς φύσεως τοσαῦτα σπουδαῖα καὶ ὑψηλὰ καθήκοντα ὅσα εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ ἐν καιρῷ μάλιστα ἐπιδημίας καὶ ἰδίως ἐν καιρῷ χολέρας. Τὸ ἀγαπᾶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν οὐδαμῶς δύναται νὰ εἷσῃ πρακτικωτέραν ἐφαρμογὴν ἢ ὅσῃ ἐπὶ χολέρας· ἅπανα ἡ κοινωνία ἐν καιρῷ ἐπιδημίας ὁμοιάζει τὸν στρατὸν ἐν καιρῷ μάχης. Καθὼς δὲ ἐν καιρῷ μάχης ὁ στρατηγὸς διὰ τῆς ἐμπειρίας του δύναται καὶ ταύτην νὰ κερδίσῃ καὶ τοὺς στρατιώτας του νὰ σώσῃ καὶ σωτὴρ τῆς πατρίδος νὰ κηρυχθῆ, οὕτω καὶ ὁ ἱατρός ἐν καιρῷ ἐπιδημίας δύναται διὰ τῆς ἐγκαίρου συνδρομῆς του καὶ τοὺς πάσχοντάς του νὰ σώσῃ καὶ τὴν κοινωνίαν ν' ἀπαλλάξῃ τάχιστα ἀπὸ τῆς ἐπιδημίας. Δικαίως ἄρα ὁ σοφὸς Σειράχ εἶπεν ἀεπιστήμη ἱατροῦ ἀννήσσει κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐναντι ἡγεμόνων θαυμασθήσεται. Κύριος ἔκτισεν ἐκ τῆς γῆς φάρμακα, καὶ ἀνὴρ φρόνιμος οὐ προσοχθεῖ αὐτοῖς» (1).

Ὁ ἱατρός ἐν καιρῷ ἐπιδημίας πρέπει νὰ σπουδάσῃ καλῶς τὸν χαρακτήρα αὐτῆς, καὶ νὰ ἔχῃ πρόχειρα ἅπαντα τὰ κατάλληλα κατ' αὐτῆς βοηθήματα· τότε δὲ δὲν πρέπει νὰ ἐπισκέπτηται τοὺς πάσχοντάς ἐπὶ τῇ ἐλπίζομένῃ ὑλικῇ ἀμοιβῇ, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν ὡς τεταγμένον ὑπὸ τῆς θείας προνοίας νὰ ἐπιχρῆ θάλασμον εἰς τὰς πληγὰς τῆς ἀνθρωπότητος. Πανταχοῦ λοιπὸν, ὅπου ἂν ἤθελε προσκληθῆ, πρέπει νὰ τρέχῃ μετὰ προθυμίας καὶ οὐδέποτε ἐπιτρέπεται νὰ ἐγκαταλιμπάνῃ τὸν ἀρρώστον, χωρὶς πρότερον νὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὸν ἡ ἀνακούφισιν τινα καὶ ἐλπίδα σωτηρίας, ἢ τοῦλάχιστον τὴν ὀφειλομένην εἰς πάντα πάσχοντα παρηγορίαν καὶ περιποίησιν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ κίνδυνος ἐν καιρῷ ἐπιδημίας χολέρας εἶναι καὶ μέγας καὶ καταπεύγων, καὶ ἐνίοτε ἐκ τῆς ἐγκαίρου χρήσεως τῶν καταλλήλων φαρμάκων ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία τοῦ ἀρρώστου, διὰ τοῦτο ὁ ἱατρός φρόνιμον εἶναι ἢ νὰ φέρῃ πάντοτε μαζί του

(1) Ἰδὲ Σοφία Σειράχ. Κερ. λή.

ἢ νὰ ἔχη προχειρότατα τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα φάρμακα· ὅπου δὲ ὑπάρχουσιν ἐνδεδειγμένα νὰ τὰ μεταχειρίζηται ἀμέσως καὶ νὰ μὴ κάθηται ἀργὸς νὰ προσμείη μέχρι οὗ κατασκευασθῶσι π. χ. ταῦτα ὑπὸ τοῦ φαρμακοποιοῦ ἢ μέχρι οὗ προμηθευθῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρρώστου, διότι πᾶσα στιγμή ἐν τοιαύταις περιπτώσεσιν, εἶναι ἀνεκτίμητος εἰς τε τὸν ἀρρώστον καὶ εἰς τὸν ἰατρόν.

Ἄς ὑποθέσωμεν, ὅτι παρά τινι πάσχοντι χολέραν ὁ ἰατρός ἐπιθυμῆι νὰ μεταχειρισθῆ τὰς ἐπιτρίψεις διὰ τοῦ ἐλαιοσιναπώδου μίγματος καὶ τῆς διαλελυμένης κινίνης· ἂν μὴ φέρῃ ταῦτα μεθ' ἑαυτοῦ ὁ ἰατρός, ἢ τοῦλάχιστον ἂν δὲν τὰ ἔχη πρόχειρα, ἕως ὅτου γράψῃ τὴν συνταγὴν εἰς τὸν φαρμακοποιόν, καὶ ἕως ὅτου ἐτοιμάσῃ οὗτος τὰ φάρμακα καὶ ἕως ὅτου ἔλθωσι ταῦτα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρρώστου, ἐνδέχεται νὰ παρέλθῃ τοῦλάχιστον ἡμισεῖα ὥρα· ἐν τῷ διαστήματι δὲ τούτῳ πολλοὶ χολερικοὶ μεταβαίνουσιν εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀσφυξίας, καὶ τότε εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ θέλῃ ὁ ἰατρός νὰ σώσῃ ἀπηγγονισμένον.

Ἔτερον δὲ μέγα καθήκον ἔχει ὁ ἰατρός ἐν καιρῷ ἐπιδημίας χολέρας τὸ νὰ μὴ ἀπουσιάζῃ ἄνευ ἀνάγκης πολὺ ἀπὸ τῆς οἰκίας του, ἢ τοῦλάχιστον τὸ νὰ γνωστοποιῆ ἐκ τῶν προτέρων τὰ μέρη, εἰς τὰ ὅποια ἐνδέχεται νὰ εὔρεθῇ, ἂν ζητηθῇ, καὶ τὸ νὰ σπεύδῃ ἀμέσως εἰς βοήθειαν τοῦ ἀρρώστου, ἅμα προσκληθῇ. Οὐδέποτε ἐπιτρέπεται ἐν καιρῷ ἐπιδημίας χολέρας εἰς τὸν ἰατρόν νὰ διασκεδάσῃ εἰς θέατρα εἰς εὐθυμίας καὶ εἰς συναναστροφάς, καὶ ἰδίως οὐδέποτε ἐπιτρέπεται νὰ μὴ ᾔναι εἰς κατάστασιν νὰ δώσῃ ἀμέσως τὴν κατάλληλον χεῖρα βοήθειας εἰς τὸν ἀρρώστον καθ' οἷαν δὴ ποτε ὥραν καὶ στιγμήν καὶ ἂν ᾔθελε προσκληθῇ ὑπ' αὐτοῦ διὰ τοῦτο οἱ εὐσυνείδητοι ἰατροὶ, καλῶς ποιούντες, ἐν καιρῷ ἐπιδημίας χολέρας ἀναπαύονται καὶ ἐνδεδυμένοι, ὡσπερ οἱ καλοὶ στρατιῶται καὶ στρατιῶται ἐν καιρῷ ἐκστρατείας.

Ἀναγκαῖον εἶναι ἐπίσης οἱ ἰατροὶ ἐν καιρῷ ἐπιδημίας χολέρας καὶ νὰ συνέρχονται καθ' ὠρισμένας ἢ καθ' ἀορίστους ἡμέρας καὶ ὥρας ἐν ὠρισμένῳ τινὶ καταστήματι, ἵνα συγκοινωνῶσι πρὸς ἀλλήλους προφορικῶς τὰς παρατηρήσεις καὶ τὰς σκέψεις τῶν ἐπὶ τῆς προκειμένης ἐπιδημίας· διότι πολλάκις ἐξ ἀσημάντου τινὸς κατὰ τὸ φαινόμενον παρατηρήσεως δυνατόν εἶναι νὰ ἐξαχθῇ μέγιστον συμπέρασμα ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐπιδημίας. Μετὰ δὲ τὴν παῦσιν τῆς ἐπιδημίας ἕκαστος ἰατρός

ἔχει καθήκον νὰ δημοσιεύσῃ διὰ τοῦ τύπου εἰλικρινῶς καὶ ἀπροσωπολήπτως τὰς παρατηρήσεις του. Ν' ἀδιαφορήσῃ δὲ καθ' ὀλοκληρίαν ἂν ἡ δεῖνα ἢ ἡ δεῖνα τροπὴ τῆς ἐπιδημίας ἐπὶ τὰ χεῖρα ἢ ἐπὶ τὰ κρεῖτω προῆλθεν ἐκ σφαλμάτων ἢ ἐκ προνοίας τῆς Κυβερνήσεως ἢ τῆς κοινῆς· ἢ ἀτόμου τινὸς, χαιρόντος τὴν συμπάθειαν ἢ τὴν ἀντιπάθειαν τοῦ ἰατροῦ. Μόνον κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον προάγεται ἡ ἐπιστήμη, μόνον κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον βοηθεῖται ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἀποτελεσματικῶς ἡ ἀνθρωπότης.

Τὰ δὲ καθήκοντα τῶν πεπολιτισμένων Κυβερνήσεων ἐν καιρῷ ἐπιδημίας χολέρας, δὲν τολμῶμεν νὰ περιγράψωμεν ἐνταῦθα διότι θ' ἀναγκασθῶμεν νὰ φέρωμεν ὡς παράδειγμα τὴν πεφωτισμένην Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου, ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦλάχιστον, καὶ τότε φοβούμεθα πολὺ μὴ μᾶς ὀνομάσωσι φιλοτούρκους.

Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ πάσης παρεξηγήσεως δημοσιεύομεν τὰ ἐξῆς ἐκ τοῦ ἀριθ. 471 τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει 'Ομορίας.

«ΜΙΑ ΑΛΗΘΕΙΑ.»

«Ἦδη, ὅποτε ἡ βροτολογιὸς νόσος προτεγγίζει νὰ ἐξαλειφθῇ καθ' ὀλοκληρίαν, ὀφείλομεν νὰ βίψωμεν τὸ ἐλέμμα περὶ ἡμῶν, ὅπως ἴδωμεν τίνες οἱ πραγματικῶς εὐεργετήσαντες τὴν ἀνθρωπότητα.»

«Μία ἀλήθεια, μία μεγάλη καὶ ἀναντίρρητος ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐν τῇ ἐνεστώσει περιστάσει δὲν ἠδύνατο νὰ προσενεχθῇ πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς πρωτεύουσας πατρικώτερον.»

«Διερμηνεῖς τῆς κοινῆς γνώμης, ἐκφράζομεν ζωηρὰ εὐγνωμοσύνης αἰσθήματα πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος, ὧν τὰ δραστήρια μέτρα μεγάλως συνετέλεσαν πρὸς ἐλάττωσιν τῶν τῆς χολέρας θυμαίων.»

»Ἰατροὶ δωρεάν, ἰατρικὰ δωρεάν, καθαριότης καὶ τὰ τοιαῦτα ὀφείλονται τῇ Σ. Κυβερνήσει, ἥτις ἐδαπάνησε διὰ ταῦτα πάντα κολοσσαίας χρηματικὰς ποσότητας.»

»Ἄν ποτε ἐξεφράσθῃ ἀληθῆς καὶ δίκαιος ἔπαινος, οὗτος εἶναι ὁ σήμερον ἀποδιδόμενος εἰς τὴν Σ. Κυβέρνησιν διὰ τὰ ἀληθῶς πατρικὰ καὶ φιλάνθρωπα μέτρα της.»

»Ἐπίσης ἐπαινοῦ ἄξιος εἶναι καὶ ἡ Α. Ἐξ. ὁ ὑπουργὸς τῆς

όστυνομίας, ό και πρόεδρος τής εξαμελούς υγειονομικής επιτροπής, όστις έλαβεν άπαντα τά υπό τών περιστάσεων άπαιτούμενα μέτρα.»

«Η εξαμελής υγειονομική επιτροπή υπό τήν ύποπροεδρείαν του Σάββα έρένδη, ειργάσθη μετά ζήλου και αυταπαρνήσεως τά μέγιστα τιμώσης αύτήν.»

«Εν έτέρω άρθρω θέλομεν επαινέσει έπαξίως τά σωματεία και τά άτομα, άτινα έν τή σημερινή περιστάσει ευηργέτησαν τήν δεινοπαούσαν άνθρωπότητα.»

Άς πιστεύωσι δέ τινες τών χριστιανικών Κυβερνήσεων ότι μόνον, όταν εκτιμάται ή άρετή και άμείβηται ή Ικανότης, προάγεται ή κοινωνία, και ούδέποτε όταν γίνηται αντίστροφος χρήςις τής ποινής και τής άμοιβής· διότι τότε πώς τίμιος και Ικανός ψυχραίνεται και άποστρέφεται· τούτων δέ άποσυρομένων και τών πονηρών πάντοτε προαγομένων, ή κοινωνία και άν μη πάθη τι χειρόν, μετασχηματίζεται όμως εις πονηροπολιτείαν· τας δέ πονηροπολιτείας άποστρέφεται σήμεραν ό άληθής πολιτισμός, ως ζητών πράγματα και ούχι τίτλους ξηρούς, άπονεμομένους κατά τας διαθέσεις τών κυβερνήσεων, και άποκαλεί αυτάς άσυνέτους ή άβδηρητικάς.

Η φρόνιμος έν Κωνσταντινουπόλει Κυβέρνησις του Σουλτάνου, ένσκηψάσης εκει τής χολέρας, ούδένα Ιατρόν παρεπίκρανεν ή παρηγόνησεν, αλλά πῆσαν Ικανότητα και πῆσαν άρετήν έτοποθέτησε καταλλήλως, παρέσχε δέ τό δικαίωμα εις πάντα άνεξαιρέτως Ιατρόν νά χορηγή τοις ένδεείσι δωρεάν φάρμακα εις λογαριασμόν τής Κυβερνήσεως. Τους δέ ριψάσπιδας Ιατρούς ή φαρμακοπώλας προεκήρυξεν επισήμως ότι μετά τήν παύσιν τής έπιδημίας θά στιγματίση και μάλιστα θά τιμωρήση, άφαιρούσα τήν άδειαν τής έξασκήσεως του έπαγγέλματος· τό παράδειγμα τουτο τής τουρκικής Κυβερνήσεως άν μιμηθώσι και αι άλλαι χριστιανικαι έν τή Ανατολή Κυβερνήσεις, εις όσων τας επικρατείας ένέσκηψε δυστυχώς ή χολέρα, πιστεύομεν, ότι ταχέως θ' άπαλλαγώμεν έν τή Ανατολή τής θεοστυγούς ταύτης μάστιγος. Περιττόν είναι νά επώμεν ότι όσα εγράψαμεν έν ταύθα ούδόλως άνάγονται εις τήν Έλληνικήν Κυβέρνησιν· διότι ευτυχώς ένταύθα δέν ένέσκηψεν εισέτι ή χολέρα.

Και ταύτα μόνον πρέπει νά πράττωσι κατά τήν κρίσιν ήμών οι Ιατροί και αι Κυβερνήσεις έν καιρώ έπιδημίας χολέρας· οι

δέν μή Ιατροί ή οι ύποκειμένοι εις πάθησιν, πλὴν τής αναγκαίας διαίτης και άταραξίας τής τε ψυχής και του σώματος και τής διατηρήσεως τών φρονίμων έξεων, περί όν άπασών εγράψαμεν άλλοτε τά δέοντα (1), πλὴν, λέγομεν τούτων, πρέπει έν πάση οία δή ποτε έστω και τή έλαχίστη παρεκτροπή τής συνήθους αύτοις καλής καταστάσεως τής υγείας, άμέσως νά καταφεύγωσιν εις τόν Ιατρόν και προσκαλώσιν αύτόν εχθαίρων, διότι άλλως και όλιγίστων στιγμών άναβολή ένδέχεται νά γίνει παραίτιος διακινδυνούσεως τής ύπάρξεως του άρρώστου· άφιχθέντος δέ του Ιατρού, άν μόν ούτος θεωρήση άναγκαιόν νά επιχειρήση ίδιαις χερσί τήν θεραπειάν ή τουλάχιστον νά εκτελεσθή αύτη ένώπιόν του, οι περί τόν πάσχοντα πρέπει νά εκτελώσιν άμέσως και μετά προθυμίας, και άνευ τής έλαχίστης αντίρρήσεως και άναβολής τας παραγγελίας του Ιατρού. Ούδέν δέ άλλο είναι εις τόν Ιατρόν έν ώρα άνάγκης δυσχερέστερον και άηδέστερον τών αντίρρήσεων και δισταγμών, τών παρουσιαζομένων εκ μέρους του άρρώστου ή τών περι αύτόν. Η έλαχίστη αντίρρησις εις τά καθ' αύτό Ιατρικά καθήκοντα, ό έλάχιστος δισταγμός και ή έλαχίστη δυσπιστία άποθαβρύνει τόν φιλότιμον και φιλάθρων Ιατρόν· πάσα δέ άποθαβρύνεις έν τοιαύτη περιστάσει είτε εκ μέρους του Ιατρού, είτε εκ μέρους τών περι τόν άρρώστον άποβαίνει πάντοτε πρός θάλαθην αύτου και ένίοτε μάλιστα γίνεται παραίτιος όλέθρου· δυοίν θάτερον έν τοιαύταις περιπτώσεσιν ή πρέπει νά ύπάρχη άπόλυτος έμπιστοσύνη εις τόν Ιατρόν, και έπομένως πρέπει νά εκτελώνται κατά γράμμα όλαι αι παραγγελιαί αύτου, ή άν ύπάρχη ό έλάχιστος δισταγμός, οι άρρώστοι πρέπει νά μή καταφεύγωσιν εις αύτόν, άλλ' εις άλλον Ιατρόν, του όποίου όμως επίσης πρέπει νά εκτελώσι μετά θρησκευτικής εύλαδείας τας παραγγελίας.

Αν δέ ό Ιατρός δέν νομίση άναγκαιόν ή δέν δύναται νά επιληφθῆ ίδιαις χερσί τήν θεραπειάν, ό άρρώστος και ίδίως οι περί αύτόν, πρέπει νά προσέξωσι μεγάλως εις τας παραγγελίας του Ιατρού, και νά εκτελώσι ταύτας κατά γράμμα. Έν καιρώ έπιδημίας ούδόλως πρέπει νά άστειεύωνται οι άρρώστοι και οι περί αυτους με τας παραγγελίας τών Ιατρών, και νά εφαρμόζωσι τό κατά τήν κοινήν παροιμίαν σοφτε *δ.λα* του πνευματι-

(1) Ιδε Μελίσσης Αθηνών τόμ. Ε'. σελ. 288—291.

κοῦ, οὔτε ὄλα τοῦ ἱατροῦ· διότι ἐκ τῆς ἐλαχίστης παρεκτροπῆς ἢ παρεξηγήσεως τῶν παραγγελιῶν τοῦ ἱατροῦ, ἐνδέχεται νὰ διακινδυνεύσῃ ἡ ζωὴ τοῦ ἀρρώστου. Οὐδέποτε θελομεν λησμονῆσαι, ὅτι ἐκ μικρᾶς τινος παρεκτροπῆς τῶν παραγγελιῶν μας, ἐπὶ τῆς ἀναρρώσεως μάλιστα, ἀπωλέταμεν ποτε λεχωίδα, τὴν ὁποίαν ἐσώσαμεν ἐξ ἐπιλοχίου πυρετοῦ. Παρ' αὐτῇ ἐπὶ τῆς ἀναρρώσεως παρηγγείλαμεν ἀπλοῦν μαλακτικὸν κλύσμα ἐκ νεροῦ μαλάχης, ἐλαίου καὶ ὀλίγου μέλιτος· ἢ παρὰ τὴν παραγγελίαν ἡμῶν προσθήκη ἐνός κοχλιαρίου ἄλατος ἐν τῷ κλύσματι προὔξενεψε μετὰ τὴν ἐντελῆ ἴασιν τοῦ ἐπιλοχίου πυρετοῦ τὸ μὲν πρῶτον δυσεντερίαν, ἔπειτα δὲ καὶ μητρίτιδα, ἕνεκα τῶν ὁποίων καὶ ἀπεβίωσεν ἡ ἀρρώστος, καίτοι διασωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐπιλοχίου πυρετοῦ.

Περὶ ἀρχαιότητος τῆς χολέρας.

(Ἐπιστολὴ I. ΒΕΑΚΗ).

Πραγματευθέντες ἐν τῇ τρίτῃ ἡμῶν ὁμιλίᾳ ὅσον ἔνεστι συντόμως καὶ εὐκρινῶς τὰ περὶ χολέρας, ἀνηγάγομεν τὴν γνωστὴν ὑπαρξίν αὐτῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰπποκράτους, ἀλλ' ὁ ἀξιότιμος ἡμῶν φίλος Κύριος I. Βεάκης, δικηγόρος ἐν Σύρῳ, ἀνεῦρε τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἱερᾷ βίβλῳ. Ἐκφράζοντες ἐν ταῦθα τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν εἰς τὸν Κύριον Βεάκην διὰ τὴν πολυτίμον τῷ ὄντι ταύτην παραπομπὴν του, αἰτοῦμεν παρὰ μὲν τῶν ἀναγνωστῶν συγγνώμην νὰ δημοσιεύσωμεν ὀλόκληρον τὴν περὶ τούτου ἐπιστολὴν τοῦ Κυρίου Βεάκη, παρὰ δὲ τοῦ ἀξιότιμου τούτου ἡμῶν φίλου τοῦ ν' ἀποπονηθῶμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς εὐχῆς του. Ἄλλοι καιροὶ καὶ ἄλλοι τόποι καὶ ἄλλαι περιστάσεις καθ' ἃ οἱ ἐπιστήμονες, ἀσχολούμενοι μετὰ ζήλου εἰς τὴν λύσιν τοιούτων ζητημάτων, πολλάκις αὐτοὶ μὲν λησμονοῦσι καὶ ἑαυτοὺς, ἀλλ' ἡ κοινωρία τοὺς ἐνθυμεῖται καὶ δὲν τοὺς παραμελεῖ· παρ' ἡμῖν δὲ δυστυχῶς σήμερον τοῦλάχιστον ἐλλείπουσι φεῦ! οἱ καιροὶ καὶ αἱ περιστάσεις αὗται. Ὄθεν ἡμεῖς μὲν κηρύττομεν, ὅτι ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐπιληφθῶμεν τῆς λύσεως τοιούτου ζητήματος. Εὐχόμεθα δὲ νὰ ἐπιληφθῶσι τῆς λύσεως τούτου ἄλλοι ἰκανώτεροι καὶ εὐ-

τυχέστεροι ἡμῶν δι' ἡμᾶς δὲ ἰκανὴ παρηγορία ἔσται τοῦ λοιποῦ, ὅπου δὴ ποτε τῆς γῆς καὶ ἂν ἐργαζώμεθα πρὸς τὴν ἀπολύτως ἀναγκαίαν ὑπαρξίν ἡμῶν τε καὶ τῆς πολυμελεστάτης ἡμῶν οἰκογενείας, ὅτι ἐφ' ὅσον ἐδυνήθημεν, δὲν ἡμελήσαμεν ἄχρι τοῦδε τοῦλάχιστον τὸ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καθήκον.

Ἴδου δὲ καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ K. Βεάκη.

Ἀξιότιμε Κύριε Γούδα.

Ἀναγινώσκων τὴν τρίτην περὶ χολέρας ἀξιόλογον ὁμιλίαν σας, ἐν ἣ ἀναφέρετε ὅτι ἡ ἀνθρωποφθόρος αὕτη νόσος ἦν γνωστὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰπποκράτους, ὅστις, ὡς ἐκ τῆς ἱστορίας γνωρίζομεν, ἀπεβίωσε κατὰ τὴν ΡΖ'. Ὀλυμπιάδα, ἦτοι τὸ 356 ἔτος π. X. ἀνεμνήσθην, ὅτι διεξερχόμενός ποτε χάριν μελέτης τὰς βίβλους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπήνητσα τὴν νόσον ταύτην γνωστὴν καὶ τοῖς λαοῖς τοῦ Ἰσραὴλ, ὡς τοῦτο ἀναφέρεται ἐν τῇ βίβλῳ, Σοφίᾳ Σειράχ, κεφαλαίῳ ΔΖ'. 29 καὶ 30 λέγοντος. «Τέκνον... μὴ ἀπληστεύου ἐν πάσῃ τρυφῇ καὶ μὴ ἐκχυθῆς ἐπὶ ἐδεσμάτων· ἐν πολλοῖς γὰρ βρώμασιν ἔσται πόνος καὶ ἡ »ἀπληστία ἀγγιεῖ ἕως χολέρας.»

Δὲν ἀξιῶ εσβαίως νὰ θιῶ τὸ ἐπιστημονικὸν ζήτημα ἐὰν ἡ χολέρα ἐκεῖνη ἦτον ἡ αὕτη νόσος, ἥτις σήμερον μαστίζει ἀνηλεῶς τὴν ἀνθρωπότητα, διότι τὸ νὰ ἐπιληφθῶ τῆς συζητήσεως ταύτης, ὅπως ἀλλοτρίως τοῦ ἐπαγγέλματός μου, ἦθελεν εἶσθαι τόλμη ἀτύγγνωστος ἐκ μέρους μου, ἀλλ' ὡς ἐκ τῶν συνετῶν παραγγελμάτων, ἅπερ μνημονεύετε ἐν τῇ ἀξιολόγῳ ὑμῶν ὁμιλίᾳ, δηλονότι, ατοῦ νὰ ἀποφεύγῃ τις πρὸ πάντων ἐν καιρῷ »ἐπιδημίας χολέρας οἷαν δῆποτε κατάχρησιν τροφῶν καὶ ποτῶν κτλ.» ἀνευρίσκων ὁμοίας τὰς αἰτίας, τὰς διδούσας χώραν εἰς τὴν ἀνάπτειν τῆς ἀνθρωποφθόρου νόσου, αἵτινες καὶ κοινὰ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν, ὑποτιθεμένης καὶ διαφόρου τῆς ὑπὸ τοῦ Σειράχ μνημονευομένης χολέρας ἀπὸ τῆς σημερινῆς, ἐνόμισα καλὸν ν' ἀπευθίνω πρὸς ὑμᾶς τὴν παρούσαν, ἵνα παρέξω ὑμῖν τὴν εὐκαιρίαν, χάριν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς ἐπιστήμης, ὑπὲρ ὧν ἀόκνως κατατρίβετε τὸν βίον, τοῦ νὰ ἐνασχοληθῆτε εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, περὶ τοῦ ἐὰν ἡ τοῖς ἀρχαίοις γνωστὴ ἐπιδημία χολέρας ἦν ἡ αὕτη, ἥτις σήμερον καταβιβρώσκει τὴν ἀνθρωπότητα, καθόσον τοῦτο διαμυθισθητεῖται μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν, ἐξ ἧς λύσεως ὑμεῖς ὡς τοιοῦτος σωτήρια ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ἀνθρωπότητος ἀποτελέσματα

δύνασθε νὰ ἐξαγάγητε ἐκ τῆς τότε χρήσεως τῶν ἱαματικῶν μέσων, παραβαλλομένων πρὸς τὰ μεταχειριζόμενα κατὰ τῆς σήμερον μαστιζούσης αὐτὴν ἐπιδημίας.

Ἵγναινετε, ἀξιότιμε φίλε, καὶ ἐργάζεσθε ἀνευδότης ὑπὲρ τῶν καλῶν, καὶ ἐστὲ βέβαιος ὅτι ἂν καὶ ἡ Κυβέρνησις παραγωνρίζῃ τοὺς ἀγῶνάς σας καὶ μόχθους, τὸ ἔθνος, ἢ τοῦλάχιστον οἱ κατὰ μέρος καὶ ἀπανταχοῦ νοήμονες θέλουσι ἐκτιμῆσαι αὐτοὺς δεόντως.

Διατελώ δὲ μεθ' ὑπολήψεως

Ὁ φίλος σας

I. ΒΕΑΚΗΣ.

Ἐκ Σύρου τὴν 3 Αὐγούστου 1865.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

Περὶ ὑφέσεως καὶ ἐπεκτάσεως τῆς χολέρας.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκ Σμύρνης εἰδήσεις ἐν μὲν ταῖς πόλεσι ταύταις ἡ χολέρα ὑπέστη οὐσιώδη ὑφασιν, μόλις σποραδικά τινα κρούσματα γίνονται ἤδη ἐκεῖ, καὶ ταῦτα λίαν ἥπια, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὴ θανατηφόρα. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως τὸ κακὸν ἐπεξετάθη ἤδη καὶ εἰς τὰς Ἡνωμένας Ἡγεμονίας, καὶ ἰδίως εἰς τὰς πόλεις Γαλαζίου καὶ Ἰβραήλας. Ἐπειδὴ δὲ ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγοι οἱ ἀναγινώσκοντες μετ' εὐχαριστήσεως τὴν Μελίσσαν, συμβουλευόμενοι αὐτοὺς νὰ ἐφαρμόσωσι κατὰ γράμμα καὶ ἐγκλίρωσιν ὅσα διὰ τῆς ὁμιλίας ἡμῶν ἐπὶ δημοσίας συναθροίσεως (1) καὶ διὰ τοῦ πρὸς τὰς ἰατρικὰς Ἀκαδημίας ὑπομνήματος (2) συνεστήσαμεν διὰ νὰ βεβαιωθῶσι δὲ κάλλιον περὶ τῆς ἐντελοῦς ἐπιτυχίας τῆς παρ' ἡμῶν ὑποδειχθείσης θεραπείας μεταφέρομεν ἐκ τοῦ ἀριθ. 902 τῆς 21 Αὐγούστου 1865 τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Βυζαντίδος τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν ἰατροῦ ἐπιστήμονος, τοῦ ἀξιότιμου Κυρίου Θ. Γεωργιάδου.

(1) Ἰδὲ Μελίσσης Ἀθηνῶν τόμ. 6'. σελ. 282—291.

(2) Ἰδὲ αὐτόθι σελ. 292—313.

Ἄξιότιμε Κύριε Συντάκτα τῆς Βυζαντίδος.

«Κατὰ τὸ διάστημα τῆς βροτολοιγοῦ νόσου χολέρας καὶ ὡς ἠπολιτικός καὶ ὡς δημόσιος ἰατρός ἐπεσεκέσθην ἄπειρον ἀριθμὸν χολεριῶντων κατὰ τὰς συνοικίας Φαναρίου, Καραμίτ Μαα-πλεσί, Λόντσας, Μπαλατὰ, Ἐδερνεκάπι, Ἐγρύκαπι, Μουχλίου, Ἰτσιμπαλίου καὶ τὰ τούτοις γείτονα μέρη καὶ ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω δημοσίως ὅτι, μεταχειρισθεὶς τὴν Κινίνην, τὸ σωτηριῶδες τοῦτο φάρμακον, ἔσχον ἄριστα ἀποτελέσματα, ἐκτός ὀλιγίστων καὶ λίαν σπανίων ἐξαιρέσεων. Ταῦτα δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπιφυλαττόμενος ὅπως ἀκολούθως κάμω ἐκτενῆ περὶ τούτου πραγματεῖαν.»

«Δέχθητε δὲ Κ. Συντάκτα καὶ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ὑπολήψεώς μου, μεθ' ἧς διατελώ.»

Ἐν Φαναρίῳ τὴν 16 Αὐγούστου 1865.»

Ὁ τακτικός ἰατρός τοῦ Φαναρίου»

«Θ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ.»

Ἐνταῦθα ἐπικρατοῦσι δυστυχῶς ἄπειροι διαλείποντες πυρετοὶ λίαν ἐπίμονοι, τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ κακοήθεις. Κατὰ τῶν νοσημάτων τούτων, περιττὸν εἶναι νὰ ἐπαναλάβωμεν, ὅτι ὠφελούμεθα θαυμαστικῶς ἐκ τῶν ἐπιτρίψεων τῆς κινίνης. Εὐχῆς ἔργον ἤθελε πράξει ἡ Κυβέρνησις ἐὰν ἐπήρχετο εἰς ἐπικουρίαν τῆς μαστιζομένης ἰδίως ὑπὸ τῶν πυρετῶν ἐργατικῆς καὶ ἐνδεοῦς τάξεως τοῦ λαοῦ, καὶ παρέσχεεν εἰς αὐτὸν τὰ φάρμακα τοῦλάχιστον δωρεάν ἄς πιστεύσῃ δὲ ἡ Κυβέρνησις, ὅτι ἡ Ἀστυκλικὴ ἐν καιρῷ ἐπιδημίας δὲν ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο, ἄλλως περιττὸν εἶναι νὰ εἴπωμεν ὅτι πλὴν τῶν τῆς Ἀστυκλικῆς ὑπαλλήλων, οἵτινες καὶ πληρῶνονται πρὸς τοῦτο, ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πόλει καὶ ἄλλοι ἰατροὶ πρόθυμοι νὰ βοηθήσωσιν ἐν ταῖς αὐταῖς δειναῖς περιστάσεσι τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα αὐτῶν εἶναι πρόθυμον καὶ πανταχοῦ τρέχει, τὸ βαλάντιον ὅμως εἶναι κενόν, καὶ δὲν δύναται νὰ προμηθεύσῃ

τὰ φάρμακα τριῶν καὶ τεσσάρων ἐνίοτε ἀρρώστων ἐνδεῶν, τοὺς ὁποίους εὐρίσκουσι ἐν ἐκάστη σχεδὸν ἀπόρῳ οἰκογενεῖᾳ.

— Ὡς ἐπίμετρον φαίνεται τοῦ κακοῦ τούτου, καὶ τῆς μαστιζούσης τὴν κοινωσίαν μας τρομερᾶς ἀναργυρίας, προσετέθη καὶ ἐπιδημία σπασμωδικῆς βηγῆς εἰς τὰ παιδιά. Εὐτυχῶς ὁμως ἡ ἐπιδημία αὕτη οὐδένα ἔδειξεν ἄχρι τοῦδε κακὸν χαρακτῆρα· τὸ κακὸν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ ὅτι ἡ νόσος δὲν ἐν δίδει κατὰ τὸ σὺνθεσι εἰς οὐδενὸς μέσου θεραπείαν, ἄλλως οὐδεμίαν ἐπιπλοκὴν τῆς ἐπιδημίας ταύτης εἶδομεν καὶ οὐδένα κακὸν χαρακτῆρα.

— Ἐν τοῖς πιεστηρίοις εὐρισκομένου τοῦ φύλλου τούτου, εἰλάδομεν φάκελλον, φέροντα τὰς σφραγίδας μὲν τῶν ταχυδρομείων τῆς Μεσσηνίας, τῆς Ἀγκῶνος καὶ τῶν Ἀθηνῶν, γραμματόσημα δὲ ἰταλικά καὶ ἐπιγραφόμενον γαλλιστὶ πρὸς ἡμᾶς· ἐν τῷ περιέργῳ τούτῳ φακέλλῳ, τῷ φέροντι σφραγίδα μὲ στέμμα, εὔρομεν μόνον τεμάχιον μεγάλης τινὸς ἰταλικῆς ἐφημερίδος, ἐν αὐτῷ δὲ ἀνέγνωμεν τὰ ἑξῆς.

«*Αναγινώσκωμεν Nel Panaro di Modena N. 28. Προχθές* » συνέβη παρά τινι γυναικί in Saliceto Panaro νόσημά τι λίαν ἐπίφοδον. Ἡ ἀνωτάτη ἐπιτροπὴ τῆς ὑγείας τὸ ἐχαρακτήρισεν ὡς *χολέραν κακοήθη*· ἡ πάσχουσα ἐν τοσοῦτοις μὲ τὴν χρῆσιν τῆς θεϊκῆς κινίνης περιεσώθη, ἡ δὲ βελτίωσις εἶναι τοιαύτη, ὥστε οὐδεμίαν ἀφίνει ἀμφιβολίαν περὶ [τῆς ταχείας ἀναρρώσεώς της.] »

Δημοσιεύοντες χάριν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος τὸ περιστατικὸν τοῦτο, ἐκφράζομεν συνάμα τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν πρὸς τὸ ἀγνωστον ἔξοχο ὑποκείμενον, τὸ ὁποῖον εὐηρεστήθη νὰ μᾶς πέμψῃ τὴν πολυτίμητον ταύτην εἰδησίην, καὶ τὸ παρακαλοῦμεν θερμῶς, τὸ ἐξορκίζομεν μάλιστα ἐν ὀνόματι τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ μᾶς διατηρῇ ἐνημέρους τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν τοιούτων περιστατικῶν· διότι ἡμεῖς οὔτε τὰ μέσα κατὰ δυστυχίαν ἔχομεν νὰ προμηθευθῶμεν τὰς ἰταλικὰς ἐφημερίδας, οὔτε τὸν ἀποχρῶντα ὑλικὸν καιρὸν νὰ τὰς ἀναγινώσκωμεν.